

CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE TCK'NIN BENİMSEDİĞİ SORUNLU BİR YÖNTEM: MAĞDURUN KADIN OLMASI NEDENİYLE CEZA ARTIRIMI ^(*)

Arş. Gör. Dr. **Fahrettin KIDIL**^(**)

Öz

7406 sayılı Kanun ile TCK'da yer alan şiddet suçlarından bazılarının kadına karşı işlenmesi, ilgili suçta cezayı ağırlaştıran bir nitelikli hâl olarak öngörülmüştür. Bu çerçevede kasten öldürme (m.82/1-f), kasten yaralama (m.86/2-ek cümle), işkence (m.94/1, ek cümle), eziyet (m.96/1, ek cümle) ve tehdit (m.106/1, ek cümle) suçlarının kadına karşı işlenmesi, temel suça göre daha ağır cezalandırılması gereken bir haksızlık olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla ilgili suçlarda ceza artırımı için şiddet eyleminde bulunan failin cinsiyetine veya failin ne tür bir saik ve amaçla hareket ettiğine de bakılması gerekmeyecektir. Bu hâliyle Kanun'un; kadınlara kadın oldukları için yöneltilen toplumsal cinsiyet temelli şiddete yönelik ayırt edici bir yöntem tercih etmediği ve belirtilen şiddet eylemlerinde salt cinsiyet kriteri üzerinden farklı bir cezalandırma yolunu benimsediği görülmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede; cinsiyet temelli şiddeti ayırt etmeye ve onunla daha etkin bir mücadeleye odaklanan ülkelerdeki düzenlemeler karşısında kadınları tümüyle kırılgan bir mağdur grupmuş gibi ele alan 7406 sayılı Kanun'un getirdiği nitelikli hâl hükümlerinin, sorunlu olduğunu ve öğretide büyük ölçüde eleştirile karşılaştığını söylemek mümkündür. Gerek uluslararası hukukun gerek ulusal mevzuatın; kadına karşı şiddet kavramının çerçevesini belirlerken söz konusu şiddeti cinsiyet temelli olmasıyla diğerlerinden ayırt ettiği dikkate alındığında, TCK'daki nitelikli hâl düzenlemeleriyle aslında kadına karşı şiddet kapsamında değerlendirilmeyen birçok eylemin daha ağır cezalandırıldığı durumlar ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle haksızlık içeriği bakımından temel suçlara nazaran ilave bir unsur taşımayan eylemler de daha ağır ceza tehdidi altına alınmaktadır. Bu bakımdan incelenen nitelikli unsurlu suç tiplerinde haksızlığın cinsiyet temelli olması yönüyle bir belirleme yapılmaması, belli şiddet eylemleri karşısında kadınlara sağlanan ilave korumanın meşruiyetini tartışmaya açmakta ve düzenlemelerin eşitlik ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Çalışmada kadına karşı şiddet sayılan eylemlerin ceza normlarında nasıl tarif edildiğine ilişkin karşılaştırmalı hukuk örneklerinden yararlanarak, 7406 sayılı Kanun ile getirilen nitelikli hâl düzenlemelerinin hukuki değer öğretisi ve eşitlik ilkesi açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kadına Karşı Şiddet, Cinsiyet Temelli Şiddet, Nitelikli Hâl, Korunan Hukuki Değer, Eşitlik İlkesi.

^(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 15.10.2025 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 24.11.2025
DOI No: 10.54704/akdhfd.1804606

^(**) Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı / Antalya, Türkiye
E-posta: fhrtnkidil@gmail.com
Orcid: 0000-0003-3342-8348

A PROBLEMATIC APPROACH ADOPTED BY THE TURKISH PENAL CODE IN COMBATING GENDER-BASED VIOLENCE: HARSHER PUNISHMENT ON THE BASIS OF THE VICTIM BEING A WOMAN

Abstract

With Law No. 7406, the commission of certain violent crimes under the Turkish Penal Code (TPC) against women has been introduced as an aggravating circumstance that increases the penalty for the relevant offense. Within this framework, in the crimes of intentional killing (art.82/1-f), intentional injury (art.86/2, additional sentence), torture (art.94/1, additional sentence), torment (art.96/1, additional sentence), and threat (art.106/1, additional sentence), the mere fact that the victim is a woman has been regarded as a wrong that deserves a more severe punishment compared to the basic form of the offense. Accordingly, for the aggravation of the penalty in these crimes, neither the gender of the perpetrator nor the motive or purpose behind the act needs to be considered. In this respect, the law does not adopt a distinctive approach that specifically targets gender-based violence directed at women because of their gender, but rather introduces a differentiated punishment scheme solely based on the gender criterion in the mentioned acts of violence. In comparison with the relevant regulations in countries that focus on identifying and combating gender-based violence more effectively, the aggravating circumstances introduced by Law No. 7406 - which treat women entirely as a vulnerable victim group - are problematic and have been largely criticized in the legal doctrine. Considering that both international law and national legislation distinguish violence against women from other forms of violence by emphasizing its *gender-based* nature, the aggravating provisions in the TPC lead to situations where many acts not regarded as gender-based violence are nonetheless punished more severely. In other words, acts that do not contain any additional elements of wrongdoing compared to the basic offenses are also subjected to heavier penalties. From this perspective, the lack of any determination as to whether the injustice is *gender-based* in these aggravated crime types raises questions about the legitimacy of the additional protection afforded to women in cases of certain acts of violence and gives rise to claims that these provisions violate the principle of equality. This study aims to evaluate, with reference to comparative legal examples on how acts constituting violence against women are defined within criminal norms, the aggravated provisions introduced by Law No. 7406 in terms of the doctrine of legal value (*Rechtsgutslehre*) and the principle of equality.

Keywords

Violence Against Women, Gender-Based Violence, Aggravating Circumstance, Protected Legal Interest, Principle of Equality.

Extended Summary

In 2022, Law No. 7406 entered into force, introducing additional aggravating circumstances in the crimes of intentional killing, intentional injury, torture, torment, and threat, based solely on the fact that the victim is a woman. In the general preamble of this law, the legislator emphasized its discretionary power in determining criminal policy as a means to justify the choice of punishment based merely on gender difference. Alongside this emphasis, it was also underlined that the exercise of this discretionary power should not be disproportionate. However, when the outcomes of these aggravating provisions are examined, it becomes evident that the rules based solely on the victim's being a woman have, in many cases, led to disproportionate punishments that cannot be explained within the framework of the doctrine of protected legal interests. Particularly in cases where the victim is a child, the imposition of heavier penalties for acts of violence targeting "female children" further exposes the problems created by such gender-based differentiation in crimes that are not, by nature, gender-related. Given that this assumption is implicitly accepted within the legislative framework, it is unsurprising that judicial decisions openly classify women as one of the vulnerable victim groups. In this context, it has been easier for the Constitutional Court of Turkey (CCT) to conclude that a regulation introduced to better protect vulnerable victims does not violate the principle of equality. In Turkish criminal law doctrine, however, there is almost a consensus that in violent crimes which are not gender-based, a penal policy determined by the victim's gender is inappropriate. Both international legal instruments and academic doctrine clearly affirm that combating violence against women is not achieved by "balancing women's vulnerability," but rather by correctly identifying gender-based violence directed at women and subjecting it to a more severe penal threat. When one looks at comparative legal efforts to incorporate violence against women into criminal norms, the objections raised against Law No. 7406 are once again confirmed to be well-founded.

In this study, the provisions that consider the mere fact that the victim is a woman as an aggravating circumstance are examined comprehensively within the framework of the doctrine of protected legal interests and the principle of equality. Within the framework of the doctrine of protected legal interests, it is first necessary to answer the question of which element in the relevant provisions increases the wrongful content already addressed by the penalty prescribed for the basic offense. In my view, in gender-based violent crimes committed against women, in addition to the legal interests protected by the basic offense-such as the right to life and bodily integrity-there should also be an underlying aim to ensure that women can enjoy their rights and freedoms in a dignified manner, free from all forms of discrimination, and on an equal footing with men. Within this framework, when a woman is killed or injured because of her gender, not only her right to life or bodily integrity is violated, but also her right to exist equally in society. In this sense, such acts contain an additional element of wrongdoing beyond that encompassed by the basic offense. However, since the provisions in the Turkish Penal Code under review do not recognize the gender-based nature of the violence, it is not possible to justify the prescribed increase in penalties on this ground. On the other hand, as stated in the CCT decision, since imposing different penalties based on the victim's gender constitutes "differential treatment of those in the same or similar circumstances," the legislator must base such a legal regulation on an objective and reasonable ground and exercise its discretionary power in a proportionate manner within this framework. It becomes readily apparent that a differentiation based solely on gender lacks an objective and reasonable basis, particularly when considering that women and children may receive harsher punishments under these provisions for acts of violence that are not gender-based and are committed against female victims. In this context, for example, if a girl threatens an adult woman who is physically much stronger than herself, or if, during an altercation, a female perpetrator slaps or threatens another woman, the punishment is increased under these rules. These are only a few of the unacceptable consequences of the relevant provisions. Finally, the notion - explicitly mentioned in the CCT decision and implied in the general preamble of the law - that women are inherently vulnerable cannot be regarded as a legitimate basis for differential treatment, since it is a product of the societal gender perception that efforts to combat violence against women seek to eliminate. For these reasons, I am of the view that the aggravating provisions introduced by Law No. 7406, which base the increased penalty solely on the victim being a woman in certain violent crimes, are contrary to the principle of equality.

GİRİŞ

2022 yılında yürürlüğe girerek kasten öldürme, kasten yaralama, işkence, eziyet ve tehdit suçlarında mağdurun kadın olmasıyla ilgili nitelikli hâl öngören 7406 sayılı Kanun¹ ile; sadece cinsiyet farklılığı üzerinden bir cezalandırma tercihi ortaya koyulmuştur. İlgili suçlarda şiddet eyleminin mahiyetine ilişkin ilave bir belirleme yapılmadan öngörülen bu ayırım, en başta eşitlik ilkesi yönünden ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Bu bağlamda öğretide birçok yazar, toplumsal cinsiyet temelli olmayan şiddet suçlarında mağdurun cinsiyeti üzerinden belirlenen ceza siyasetinin isabetli olmadığını açıkça ifade etmektedir. 7406 sayılı Kanun'a ilişkin Komisyon çalışmaları sırasında da düzenlemenin sorunlu yönleri ortaya konmuş ve nitelikli hâl tariflerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin açık ve net bir tanımına yer verilmemiş olması eleştirilmiştir. Bu çerçevede herhangi bir şiddet suçunun tek başına kadına karşı işlenmesiyle ilgili eylemin kadına karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kapsamında yer almasının farklı hususlar olduğu, söz konusu farklılığı dikkate almadan yapılan düzenlemelerin esas sorunu çözemeyeceği gibi sonuçları itibarıyla ciddi sorunlara yol açacağı ve

¹ RG, 27 Mayıs 2022, Sayı 31848.

nihayet eşitlik ilkesine aykırılığı nedeniyle AYM tarafından iptal edileceği dile getirilmiştir².

Ancak tüm itirazlara rağmen teklifte öngörüldüğü şekilde yürürlüğe giren 7406 sayılı Kanun'un gerekçesinde kadına karşı şiddetle mücadelenin etkinliğini artırma amacı çerçevesinde suç ve ceza politikasını belirleyici olan kanun koyucunun takdir yetkisine vurgu yapılmıştır: *“Suç için öngörülen ceza miktarları ile güvenlik tedbirleri; ceza hukukunun evrensel ilkeleri ve anayasal kurallara aykırı olmamak kaydıyla ülkenin sosyal ve kültürel yapısı, ahlaki değerleri ve ekonomik hayatın ihtiyaçtan gibi unsurlar dikkate alınarak oluşturulan ceza politikasına göre belirlenmektedir. Bu bağlamda, hangi suça ne ölçüde ceza verileceği ve hangi hususların ağırlaştırıcı veya hafifletici sebep olarak kabul edileceği, izlenen suç ve ceza politikası gereğince yasama erkinin takdirindedir. Yasama organın takdir yetkisini kullanırken ölçülülük ilkesine uygun davranması gerekmektedir.”*³

Görüldüğü üzere gerekçede; kanun koyucunun takdir yetkisine yönelik vurguyla beraber bu yetkinin kullanımında ölçüsüz davranılmaması gerektiğine de işaret edilmiştir. Ancak öngörülen nitelikli hâl düzenlemelerinin ortaya çıkardığı

² Kanun teklifine ilişkin Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Raporu'na ana muhalefet partisi grubu adına muhalefet şerhi düşen milletvekilleri; kasten öldürmenin salt kadına karşı işlenmesi şeklindeki nitelikli hâle yönelik itirazlarını, diğer suçlardaki nitelikli hâller için de geçerli olacağını ifade ederek şu şekilde ortaya koymuşlardır: *“Bu madde olumlu olmakla birlikte, özensiz ve göstermelik olarak hazırlanmıştır. Nitekim bir suçun kadına karşı işlenmesi ile bir suçun kadına karşı toplumsal cinsiyet dayalı şiddet kapsamında yer alması farklı durumlardır. Kanun Teklifi'nde bu anlamda kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin açık ve net bir tanımı yoktur. Bu eksiklik, kanunun asıl amacını sakatlamakta, kanunun çerçevesini kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelenin dışına çıkarmaktadır. Maddenin bu haliyle bir kadın, başka bir kadını öldürdüğünde, bir kadını öldüren erkekle aynı cezayı alacaktır. Bu durum, çözüm üretilmeye çalışılan konunun özüne de ters bir durum oluşturmaktadır. Keza başka bir açıdan bakıldığında da, bir kadın, bir erkeği öldürdüğünde daha az ceza alacakken, bir kadını öldürdüğünde daha fazla ceza alacaktır. Kadına karşı şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığını vurgulayan İstanbul Sözleşmesi'nin ve kadınlarla erkeklerin eşitliği fikrinin reddedildiği koşullarda hiçbir düzenlemenin sonuç alıcı olmayacağı açıktır. Dolayısıyla, maddede yapılmak istenilen değişiklik, hem eklenmek istenen ibarenin yetersizliği hem de kanunda kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tanımının bulunmaması nedeniyle, Anayasanın “kanun önünde eşitlik” ilkesini düzenleyen 10'uncu maddesinde yer alan “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” hükmüne aykırılık içermektedir. Kaldı ki, bu haliyle teklifte yer alan hükümlerin, cinsiyet eşitliğine aykırı olması nedeniyle, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırılığı üzerinden Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilme olasılığı bulunmaktadır. Yapılması gereken kanuna net bir şekilde, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tanımının eklenmesidir. Bu konuda toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının ve toplumsal cinsiyet eşitliği temelli kadına şiddet kavramının açık bir şekilde hem 6284 sayılı Yasa'da hem de TCK'da yer alması önerilmektedir.”* Bu değerlendirmelerle öldürmenin; gebe olduğu bilinen kadına karşı işlenmesi şeklindeki eski nitelikli hale ilaveten ilgili maddede, öldürmenin “kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve bir kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet” şeklinde gerçekleşmesine ilişkin ayrı bir nitelikli hâl düzenlemesi önerilmiştir. Bkz. www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d27/c100/tbmm27100088ss0323.pdf, Erişim Tarihi: Kasım 17, 2025.

³ Kanun teklifinin genel gerekçesi ve madde gerekçeleri için bkz. <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d27/c100/tbmm27100088ss0323.pdf>.

sonuçlara bakıldığında sadece mağdurun kadın olmasını esas alan hükümlerin, birçok durumda orantısız ve hukuki değer öğretisiyle izah edilemeyen cezalandırmalara sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca kanun düzenlemesi; tüm kadınları kırılğan bir mağdur grup gibi ele almaktadır. Nitekim 7406 sayılı Kanun sonrasında mahkeme içtihatlarında kadınların açıkça kırılğan mağdur gruplardan biri olarak değerlendirilmesi, kanundaki örtülü kabulün bir yansımasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda AYM'nin; kırılğan mağdur kabul ettiği kadınları daha iyi koruduğunu düşündüğü bir düzenlemeyi, eşitlik ilkesine aykırı bulmaması ise şaşırtıcı değildir⁴.

Kadına karşı şiddetle mücadelenin; “kırılğanlığı” dengelemekle ilgili olmadığı, 7406 sayılı Kanun’un amaçladığı hedefe cinsiyet temelli şiddeti doğru tespit ederek ve bunu daha ağır bir ceza tehdidi altına alarak ulaşılabileceği düşüncesinden hareket eden bu çalışmada, öncelikle eleştiri konusu düzenlemelerin doğurduğu garip sonuçlar üzerinde durulacaktır (I). Buradaki açıklamalar; tek başına mağdurun cinsiyeti nedeniyle öngörülen ceza artırımının, cinsiyet temelli olmayan birçok eylem bakımından yol açtığı adaletsiz sonuçları ortaya koyma amacı taşımaktadır. Devamında kadına karşı şiddetle mücadele bağlamında uluslararası ve karşılaştırmalı hukukta yapılan çalışmalara yer verilerek, eleştiri konusu düzenlemelerin modern gelişmelerle uyumsuzluğu ortaya konulacaktır (II, III, IV). Bu incelemede özellikle kadına karşı şiddeti ilave bir haksızlık unsuru olarak ceza normlarına dahil etmeye karar veren ülkelerdeki kanun çalışmalarının, 7406 sayılı Kanun’un yapımında dikkate alınmadığı görülmekte ve itirazların haklılığı bir kez daha teyit edilmektedir. Çalışmanın sonunda eleştirilen düzenlemeler, eşitlik ilkesi ve hukuki değer öğretisi bağlamında nihai bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır (V). Mağdurun kadın olması durumunda öngörülen ceza artışlarının yol açtığı “*aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele*”nin; makul ve nesnel bir temele dayanıp dayanmadığı noktasında bu çalışma, AYM’den farklı bir sonuca ulaşmaktadır. Bu sonucu izah etmek bakımından hukuki değer öğretisi; nitelikli unsurlu suç tipleri de dahil ceza öngören normların mutlaka bir hukuki değeri koruması gerektiği, bu tür bir değerle ilişkilendirilemeyen suç tipleri üzerinden ceza hukukunun toplumdaki temel değerleri koruma vazifesini yerine getiremeyeceği teziyle belirleyici bir rol oynamaktadır.

I. DÜZENLEMELERİN DOĞURDUĞU GARİP SONUÇLAR

7406 sayılı Kanun’daki gibi kadına karşı şiddet, herhangi bir şiddet eyleminin kadına yönelmesi şeklinde geniş anlaşıldığında ve bu durum cezayı artıran bir unsur kabul edildiğinde izahı güç sonuçların ortaya çıkması kaçınılmazdır. Düzenlemeyle gündeme gelen bu sonuçların neler olduğu biraz etraflıca ortaya konulduğunda sorunun kaynağı daha iyi anlaşılacaktır. Öncelikle üzerinde durulması gereken nokta;

⁴ AYM Kararı, E. 2022/117, K. 2023/4, 05.01.2023.

fail ile mağdur arasında toplumsal cinsiyet olgusuyla⁵ açıklanamayan karşılaşmalardır. Tesadüfî veya planlanmış olarak ortaya çıkabilecek bu durumlarda şiddet eyleminde bulunan fail, mağdurun cinsiyetiyle ilişkilendirilebilecek ve ilave haksızlık unsuru olarak değerlendirilebilecek bir motivasyonla hareket etmemektedir. Örneğin fail hasmına ait bir işyerine silahlı saldırı düzenlediğinde oradaki erkek ve kadın mağdurlardan bir kısmı yaralanmış bir kısmı da ölmüş olabilir. Bu durumda failin kadın mağdurlara yönelik eylemleri açısından daha ağır bir haksızlık gerçekleştirildiğinden hareketle onlara karşı işlediği suçlardan daha ağır cezalandırılmasını mantıklı bir şekilde açıklamak mümkün olmayacaktır⁶. Benzer şekilde toplumsal cinsiyet motifli olmayan şiddet eylemleriyle sapma hâllerinde de karşılaşılacaktır. Zira erkek bir mağdura yönelen şiddet eylemleri, failin olası kastla hareket ettiği bir ihtimalde kadın mağdur üzerinde sonuç doğurabilir. Bu ihtimalde; olası kastla kadına karşı işlediği suçtan dolayı failin, temel suça göre neden daha fazla cezalandırılması gerektiği sorusu gündeme gelmektedir.

Diğer taraftan 7406 sayılı Kanun'un yarattığı önemli bir sorun da kadına karşı işlenmesi nitelikli hâl kapsamına alınan kasten yaralama ve tehdit suçlarının çocuğa yönelmesi bakımından herhangi bir düzenleme yapılmamış olmasıdır. Başka bir ifadeyle ilgili suçlarda eylemin kadına yönelmiş olması daha ağır cezalandırılırken aynı şiddetin mağduru çocuk olduğunda ilave bir ceza öngörülmemiştir. Bu durum her şeyden önce esas kırılgan grup sayılması gereken çocukların, aynı suçlarda neden yetişkin kadınlardan daha az koruma altına alındığı sorusunu gündeme getirmektedir. Ayrıca söz konusu şiddet eylemlerinin bir kız çocuğuna karşı gerçekleştirilmesi hâlinde suçun kadına karşı işlenmiş kabul edilip edilemeyeceği sorusu da önemli bir tereddüt kaynağı oluşturmaktadır.

Bu bağlamda ilgili nitelikli hâl; erkek çocuklar için hiçbir şekilde uygulama alanı bulamazken kız çocuklarının kadın kavramına dahil edilmesi durumunda onların dolaylı da olsa ilave bir koruma altına alınması mümkündür. Nitekim kız çocuğunun “kadın” sayılmaması ihtimalinde yetişkin kadına sağlanan yasal korumadan aynı cinsiyetteki çocuğun yararlanamayacağını dikkate alan Yargıtay,

⁵ Tek başına cinsiyet kavramının; kadın ve erkek arasındaki fiziksel ve biyolojik özellikleri ile farkları ifade ettiğini, toplumsal cinsiyetin ise onlara “farklı roller yükleyen bir algı ve değerlendirme biçimi” olduğunu ifade eden *Gökoğlu*, erkek egemen toplumlarda kadına karşı şiddeti besleyen toplumsal cinsiyetin olumsuz sonuçlarını şu şekilde ortaya koymaktadır: “Toplumsal cinsiyetin yaptığı rol dağılımına bakıldığında zaman erkeklerin payına statüsel ayrıcalıkların, kadınların payına ise görevlere dair rol ve yüklerin düştüğü görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet olgusu kadın ve erkeği toplumda yerleşik değer ve algılara göre yeniden konumlandırmakta, insan doğasının gereklerinin dışına çıkarak hâkim ideoloji doğrultusunda kadın ve erkek için yeni rol ve kimlikleri normalleştirmekte, kadın ve erkeği adeta yeniden yaratmaktadır.” Bkz. Sema Gökoğlu, “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Algısı”, *International Social Sciences Studies Journal*, 7/82, (2021), 2051.

⁶ *Tezcan/Erdem/Önok* bu durumun kabul edilemezliğini ortaya koymak adına bomba örneği vermektedir: “Sözgelimi bir yere bomba koyma örneğinde, ölenler erkekse nitelikli hal uygulanmayacak, içlerinde kadın varsa, sırf o kadın açısından nitelikli hal uygulanacaktır!”. Bkz. Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025), 123.

farklı Bölge Adliye Mahkemeleri arasında ortaya çıkan derin içtihat uyuşmazlığına, kız çocuklarını “kadın” sayarak bir çözüm bulmuştur⁷. Uyuşmazlığı bu yönde gideren Yargıtay 1. CD; öncelikle 5237 sayılı Kanun’un tanımlar başlıklı 6. maddesinde “kadın” ile ilgili bir tanım yapılmaması nedeniyle, kadın ile neyin kastedildiği sorusuna yargısal kararlar ile cevap verileceğini tespit etmiştir. Devamında mahkeme, 765 sayılı TCK’nın yürürlüğüne ilişkin kanunda yer alan “*alelhlak kızlar kadın tabirine dahildir*” hükmüyle beraber, TCK’nın tasarı metninde yer alan ancak kanunlaşmayan tanımlar maddesindeki kadın tanımına işaret etmiştir. Burada kadın tanımının kızları da kapsadığı açıkça ifade edilmektedir. Bunlara ilaveten mahkeme, 7406 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikten önce kasten öldürmenin gebe olduğu bilinen kadına karşı işlenmesi hâline ilişkin cezayı ağırlaştırıcı unsurun, kadının yaşından bağımsız olarak uygulanmakta olduğunun altını çizmiştir. Nihayetinde 7406 sayılı Kanun’un gerekçesine de referansta bulunan Yargıtay, m.86/2’ye eklenen “*suçun kadına karşı işlenmesi hâlinde cezanın alt sınırı dokuz aydan az olamaz*” cümlesinin kapsamına ilişkin olarak şu kanaate ulaşmıştır: “*7406 sayılı Kanun kadına karşı her türlü şiddetin önlenmesi için çıkarılmış, şiddet gören kadının yaşı kanun koyucu tarafından önemli görülmemiştir. Bu nedenle 7406 sayılı Kanun’un 3. maddesi ile değişik 5237 sayılı Kanun’un 86. maddesinin 2. fıkrasına eklenen son cümle 27.05.2022 tarihli ve 31848 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesinden sonra anılan suçun kadına karşı işlenmesi halinde cezanın altı aydan az olamayacağına ilişkin düzenleme değerlendirilirken, suç mağdurunun herhangi bir yaş sınırlaması olmaksızın kimlik belgesinde “kadın” olarak tescil edilen tüm kadınlar olarak belirlenmesi gerektiği kabul edilmiştir.*” Özetle 7406 sayılı Kanun; kasten yaralama ve tehdit suçunda çocuğun kategorik olarak kadından daha az korunduğu durumlara sebep olmakla beraber, Yargıtay’ın “kadın çocuk” içtihadıyla mağdur çocuğun kadın ve erkek olmasına göre farklı cezalar gündeme gelmektedir.

Tüm bunlara ilaveten ilgili düzenlemeler, çocuğun veya kadının başka bir kadına yönelik şiddet eylemlerinde de uygulanacak ve verilen cezaların artırılmasına sebep olacaktır. Dolayısıyla örneğin bir kız çocuğunun, kendisinden fiziken ve zihnen çok daha güçlü olan yetişkin bir kadını tehdit etmesi veya aralarında çıkan tartışmada kadın failin diğer bir kadına tokat atması veya ona tehditte bulunması daha ağır canlandırılmaktadır. Bu eylemlerde mağdurun daha fazla korunmaya ihtiyaç duyduğunu savunmak oldukça güçtür.

II. ULUSLARARASI HUKUKTA KADINA KARŞI ŞİDDET KAVRAMININ ÇERÇEVESİ

Kadına karşı şiddetin önlenmesi amacıyla ceza kanunlarında yapılan düzenlemeler, aslında uluslararası hukukta kabul edilen normların bağlayıcı veya yönlendirici etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda iki önemli sözleşmenin ulusal

⁷ Y1. CD., 27.3.2025, E. 2024/6058, K. 2025/2521.

mevzuatlar üzerinde oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür: *Avrupa Konseyi Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Sözleşme -İstanbul Sözleşmesi- (2011)*⁸, *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (1979)*⁹. Türkiye bu sözleşmelerden ikincisine hâlâ tarafken İstanbul Sözleşmesi'nden 2021 yılında çekilmiştir. Ancak taraf olduğumuz dönemde, İstanbul Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerin gereği olarak çıkarılan 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun* hâlâ yürürlüktedir. Ayrıca kanunun uygulanması bakımından m.1'de İstanbul Sözleşmesi'ne güçlü bir referans yapılmıştır. Dolayısıyla kadına karşı şiddet kavramının tanımı da dahil İstanbul Sözleşmesi'nin, 6284 sayılı Kanun'da karşılık bulan hükümleri, hukukumuz açısından dikkate alınmalıdır. Bunlara ilaveten Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve BM tarafından söz konusu sözleşmelerin uygulanmasıyla ilgili yayımlanan tavsiye ve direktifler de kadına karşı şiddetin çerçevesini belirlemektedir.

1979 tarihli BM Sözleşmesi'nde kadınlara karşı ayrımcılık; *“kadın erkek eşitliği temelinde siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlarda insan hakları ve temel özgürlüklerin kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya bu hakları kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlama”* şeklinde tarif edilmektedir (m.1). Taraf devletler de yasama faaliyeti dahil uygun olan tüm yöntemlerle kadına karşı her türlü ayrımcılığı ve bu ayrımcılığın sayılan olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmayı taahhüt etmişlerdir (m.2). Sözleşmede özellikle *siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda* kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik birçok hususa yer verilmişse de insan ticareti ve fuhuş ile ilgili sınırlı bir düzenleme dışında (m.6) cinsiyet temelli şiddetin kadına karşı ayrımcılık bağlamında önlenmesiyle ilişkili doğrudan maddeler yer almamaktadır. Ancak sözleşmenin taraf devletlerce uygulanmasını izleme konusunda yetkilendirilen Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi (Cedaw), yayımladığı tavsiye kararlarıyla cinsiyet temelli şiddetin, birinci madde kapsamında kadına karşı ayrımcılık sayıldığını ve taraf devletlerin raporlarında bu tür şiddet eylemlerine karşı aldığı tedbirlere de yer vermesini önermiştir. Bu bağlamda 1992 tarihinde verdiği *“Kadına Karşı Şiddetle İlgili 19 Numaralı Genel Tavsiye”* adlı kararda; üye devletlerden gelen raporların ayrımcılık, cinsiyete dayalı şiddet/insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlalleri arasındaki yakın bağlantıyı tespit açısından yetersiz kaldığına dikkat çeken Komite; Sözleşme'nin 1. maddesinde verilen ayrımcılık tanımının, *“cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir şekilde etkileyen şiddeti”* de içerdiğini vurgula-

⁸ CETS 210 - Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence.

⁹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979 | OHCHR.

mıştır (par. 1). Ayrıca tavsiyede cinsiyet temelli şiddetle ortaya çıkan ayrımcılığın; söz konusu şiddeti besleyen toplumsal cinsiyet algısıyla birlikte kadını toplumda nasıl dezavantajlı bir duruma getirdiği çarpıcı bir şekilde ele alınmaktadır. Buna göre kadınların erkeklere bağımlı veya kalıplaşmış rollere sahip olduğu yönündeki geleneksel anlayışlar; ev içi şiddet, istismar, zorla evlendirme, çeyiz cinayetleri, asit saldırıları ve kadın sünneti gibi yaygın şiddet ve zorlama biçimlerinin devamına zemin hazırlamaktadır. Bu tür önyargılar ve uygulamalar, cinsiyete dayalı şiddeti kadınların “korunması” ya da “denetim altında tutulması” gerekçesiyle meşrulaştırılmaktadır. Böyle bir şiddet biçimi, kadınların fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü zedeleyerek onların insan hakları ile temel özgürlüklerden eşit biçimde yararlanma, bunları kullanma ve farkında olma haklarını ellerinden almaktadır. Ayrıca kararda; cinsiyete dayalı bu tür şiddetin uzun vadede kadınların toplumsal olarak ikincil rollerde kalmasına yol açtığı, bunun sonucunda da kadınların siyasi katılım oranlarının düştüğü, eğitim, beceri ve istihdam olanaklarının sınırlandığı belirtilmektedir (par. 5).

İçerdiği bu değerlendirmelerle 19 Numaralı Genel Tavsiye, kadına karşı cinsiyet temelli şiddetin neden ayrımcılık tanımına girdiğini doğru bir bağlamda açıklığa kavuşturmakta ve ilgili şiddet eylemlerinin altında yatan nedenleri isabetli bir şekilde tespit etmektedir. Kararın kadına karşı şiddete ilişkin getirdiği tanımda “cinsiyet temelli şiddet” unsuruna yer vermesi, sonraki yıllarda yapılan ulusal düzenlemeler ve kaleme alınan uluslararası metinler için de referans noktası oluşturmuştur. Bu bağlamda 2017 yılında bir güncelleme olarak yayımlanan 35 Numaralı Genel Tavsiye’de; Komite’nin 19 numaralı karar ile benimsediği kadına karşı şiddet çerçevesi desteklenmiş ve kavrama ilişkin bu yorumun taraf devletlerce kabul gördüğü ve takip edildiği belirtilmiştir. Kararda *opinio juris* ve devlet uygulamalarıyla kadına karşı cinsiyet temelli şiddeti yasaklamanın artık uluslararası örf adet hukukuna dönüştüğü tespit edilmiş ve 19 numaralı kararın bu süreçte önemli bir katalizör rolü gördüğünün altı çizilmiştir (par. 2). Bununla birlikte 2017 yılında Komite; genel tavsiyesinde artık kadına karşı şiddet kavramı yerine “*kadına karşı cinsiyet temelli şiddet*” kavramını kullanmayı uygun bulmuştur: “*Kadınlara karşı cinsiyet temelli şiddetle ilgili 19 numaralı genel tavsiyeyi güncelleştiren 35 numaralı genel tavsiye*”¹⁰ Bu değişikliğe ilişkin Komite; “*19 Numaralı Genel Tavsiye ve diğer uluslararası belgeler ve metinlerde tanımlandığı şekliyle “kadına yönelik şiddet” kavramı, bu tür şiddetin cinsiyete dayalı olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Buna uygun olarak mevcut tavsiyede, “kadınlara karşı cinsiyet temelli şiddet” terimi, şiddetin cinsiyete dayalı nedenlerini ve etkilerini açıkça ortaya koyan daha kesin (precise) bir terim olarak kullanılmaktadır*” şeklinde bir izahat getirmiştir. Ayrıca Komite; bu kavramsallaştırmayla söz

¹⁰ General recommendation No. 35 (2017) on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19 (1992) | OHCHR.

konusu şiddetin bireysel bir sorun olmaktan ziyade toplumsal bir sorun olduğu ve daha kapsamlı müdahaleler gerektirdiği anlayışının güçleneceğini ileri sürmektedir (par. 9). Özetle kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemeyi amaçlayan 1979 tarihli BM Sözleşmesi, Komite'nin titiz çalışmaları sayesinde kadına karşı cinsiyet temelli şiddetle mücadelede önemli bir uluslararası kaynağa dönüşmüştür.

Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi'nde ise esas odak noktası baştan beri kadına karşı şiddetin önlenmesi ve bununla mücadeledir. Sözleşmenin amaçları arasında *“kadınları her türlü şiddetten korumak, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak”* hedefi açıkça zikredilmiştir (1/1-a, b). Sözleşme'nin amacı bakımından kadına karşı şiddetten ne anlaşılması gerektiği, 19 Numaralı Genel Tavsiye'nin ortaya koyduğu çerçeveye örtüşen bir şekilde izah edilmiştir. Buna göre insan haklarının ihlali ve kadına yönelik bir ayrımcılık biçimi olarak kabul edilen *“kadına karşı şiddet”*: *“kamusal alanda veya özel yaşamda meydana gelip gelmediğinden bağımsız olarak, kadına fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya acı veren ya da verebilecek tüm cinsiyete dayalı şiddet eylemlerini, bu tür eylemlerin tehdidini, zorlamayı veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı ifade eder.”* (m.3-a) Burada *“kadına karşı şiddet”* kavramını belli nitelikteki cinsiyete dayalı şiddet eylemleri üzerinden tarif eden sözleşme, aynı maddenin c ve d bentlerinde cinsiyet ve cinsiyete dayalı şiddet ile ne kastedildiğini de açıklamaktadır: *““cinsiyet”, belirli bir toplumun kadınlar ve erkekler için uygun gördüğü, toplumsal olarak inşa edilmiş roller, davranışlar, faaliyetler ve özellikler anlamına gelir; “kadınlara karşı cinsiyet temelli şiddet”, bir kadının kadın olduğu için kendisine yöneltilen veya kadınları orantısız bir şekilde etkileyen şiddet anlamına gelir.”* (m.3-c, d).

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere Sözleşme, doğal-biyolojik farklılıklarıyla erkek-kadın cinsiyetini değil, toplumda onlara biçilen rolleriyle erkek-kadını yani toplumsal cinsiyeti esas almaktadır. Bununla birlikte Sözleşme'nin kadına karşı şiddeti, cinsiyet temelli şiddet üzerinden tarif etmiş olması, söz konusu şiddet eylemleriyle mücadelede odaklanılması gereken noktaya işaret etmektedir: *toplumsal cinsiyetin beslediği şiddet*. Nitekim şiddetin tüm formları, belli hak ihlalleriyle ilişkilendirilebileceğine göre Sözleşme'nin üçüncü maddesinde ayrıca *“kadına yönelik bir ayrımcılık biçimi”* olduğu kabul edilen bir şiddet türünün, neden cinsiyet temelli olması gerektiği de kendiliğinden anlaşılmaktadır. Burada şiddete ayrımcılık karakterini kazandıran şeyin cinsiyet temelli mahiyeti olduğuna dikkat edilmelidir¹¹.

¹¹ Sözleşme'de yapılan *“cinsiyet temelli şiddet”* tanımı (m.3-c, d) da kadına karşı ayrımcılık yönü olan şiddetin aslında iki şekilde gündeme gelebileceğini ortaya koymaktadır. Zaten mağdurun kadın olması nedeniyle ona karşı işlenen şiddetin cinsiyet temelli olduğu yönünde bir şüphe yoktur. Buna ilaveten sözleşme, belirtilen şiddet eylemlerinin kadınları orantısız bir şekilde etkilediği durumları da *“cinsiyet temelli şiddet”* saymıştır. Dolayısıyla bu bağlamda ayrımcılığın, şiddetin saikiyle değil kadın üzerinde doğurduğu orantısız etkiyle ortaya çıktığı kabul edilmektedir.

Kadına karşı şiddetin en yoğun formu olarak “kadının veya kızın cinsiyeti nedeniyle öldürülmesi” şeklinde tanımlanan femisid¹² üzerine ise uluslararası alanda özel çalışmalar yapılmaktadır. Bu anlamda 2012 yılında Viyana’da gerçekleşen femisid hakkındaki sempozyum önemli olup sonunda bir deklarasyonun ilan edilmesini sağlamıştır. Birçok ülkenin ceza kanunlarındaki femisid düzenlemeleri için de yol gösterici olan *Femisid Hakkında Viyana Deklarasyonu*¹³ ile kadın cinayetlerinin tüm dünyada artmakta olması ve çoğu zaman cezasız kalması gerçeğinden duyulan endişe dile getirilmiştir. Ayrıca bu durumun kadınların ve kız çocuklarının toplumda düşürüldüğü ikincil pozisyonunu ve güçsüzlüğünü yoğunlaştırmak dışında kadınlara yönelik şiddetin kabul edilebilir ve kaçınılmaz olduğu yönünde topluma olumsuz bir mesaj verdiği belirtilmiştir. Deklarasyonda sınırlayıcı olmamak üzere gerçekleştirilebileceği 11 hâle yer verilen femisid için; “kadınların ve kız çocuklarının cinsiyetleri nedeniyle öldürülmesi” şeklinde genel bir tanım yapılmıştır. Dolayısıyla sayılan hâller kapsamındaki öldürmelerin cinsiyet nedeniyle öldürme olabileceğine işaret edilmektedir. Bu çerçevede; yakın partner şiddeti sonucu kadınların öldürülmesi, kadınlara yönelik işkence ve kadın düşmanı cinayetler ve namus adına kadın ve kız çocuklarının öldürülmesi ilk üç sırada sayılmıştır.

Son olarak Avrupa Birliği’nin Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetle Mücadele Hakkında yayımladığı 2024/1385 sayılı Direktifi¹⁴, öncelikle üye ülkelerde olmak üzere Türkiye gibi aday ülkelerde de yasal gelişmeleri yönlendirme açısından güçlü bir mevzuat sayılabilir¹⁵. Birlik genelinde kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti etkili bir şekilde önlemek ve bunlarla mücadele etmek için kapsamlı bir çerçeve sağlamayı amaç edinen Direktif’te, bu amaç için uygulamaya alınması veya zaten mevcutsa güçlendirilmesi gereken yöntemler arasında “ilgili suçların ve cezaların tanımı”na da yer verilmektedir. Direktif’in amaçlarına ulaşmak bakımından üye devletlerin kadına karşı şiddete yönelik nasıl bir bakış açısıyla hareket etmesi gerektiği giriş bölümünde dikkat çekici bir şekilde ifade edilmektedir: “Kadına yönelik şiddet, kadın ve erkek arasındaki tarihsel olarak eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanan, kadınlara yönelik yapısal ayrımcılığın kalıcı bir tezahürüdür. Bu, erkekler tarafından öncelikle kadınlara ve kız

¹² European Institute for Gender Equality, *Femicide Indicators: Pilot Study of Data Availability and Feasibility Assessment*, 2022, 4.

¹³ Vienna Declaration on Femicide, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2025, https://www.unodc.org/documents/commissions/CCPCJ/CCPCJ_Sessions/CCPCJ_22/_E-CN15-2013-NGO1/E-CN15-2013-NGO1_E.pdf.

¹⁴ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401385, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2025.

¹⁵ Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma’nın 288. maddesine göre AB’nin hukuki tasarruflarından olan ve ikincil mevzuat olarak değerlendirilen Direktif (yönerge), tümüyle bağlayıcı ve tüm üye devletlerde doğrudan uygulanan Tüzük’ten farklılık arz etmektedir. Sonuçları itibarıyla bağlayıcı olan direktifler, belirlenen amaçların hayata geçirilmesinde şekil ve yöntem seçimini direktifin muhatabı olan üye devletlere bırakır. Bunun sağladığı esneklik, AB mevzuatı ile ulusal mevzuatların birbirlerine uyumlu hâle getirilmesi süreçlerini kolaylaştırmaktadır. AB’nin ikincil mevzuatları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Hanifi Bayram, *Avrupa Birliği Hukuku Dersleri*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 172 vd.

çocuklarına uygulanan cinsiyete dayalı bir şiddet biçimidir. Bu şiddete, belirli bir toplumun kadınlar ve erkekler için uygun gördüğü, toplumsal olarak inşa edilmiş roller, davranışlar, faaliyetler ve atfetmeler neden olmaktadır. Sonuç olarak, bu Direktifin uygulanmasında cinsiyete duyarlı bir bakış açısı dikkate alınmalıdır” (par. 10). Direktif’in tanımlar maddesinde ise kadına karşı şiddet bu duyarlılığa uygun olarak tarif edilmektedir (m.2-a)¹⁶. Kabul edilen kadına karşı şiddet tanımı çerçevesinde üye devletler; söz konusu şiddeti eylemlerini önlemek ve bunlarla mücadele etmek amacıyla “*tüm ilgili tedbirleri kapsayan, ülke çapında etkili, kapsamlı ve koordineli politikalar benimseyip uygulama*” yükümlülüğü altına sokulmaktadır (m.38/1). Bu genel yükümlülük; hâlihazırda suç sayılan belli eylemlerin, gerektiğinde kadına karşı şiddet kapsamında kalması hâlinde daha ağır cezalandırılmasını öngören cezai düzenlemelerin hayata geçirilmesini de içermektedir¹⁷.

III. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KADINA YÖNELİK CİNSİYET TEMELLİ ŞİDDETİN BİR GÖRÜNÜMÜ OLAN FEMİSİDE İLİŞKİN CEZAI DÜZENLEMELER

Belli toplumlarda kadına yönelik cinsiyet temelli şiddet eylemlerinin çok ciddi bir seviyeye ulaşmış olması, bu eylemleri daha fazla cezalandırma yönünde kanun koyucuların belli girişimlerde bulunmalarına zemin hazırlamaktadır. Söz konusu şiddet türlerinin en ağır olması itibarıyla bu hususta çabaların önemli bir bölümü, kadın cinayetleriyle mücadelenin güçlendirilmesi ve caydırıcılık bağlamında bu cinayetlerin daha fazla ceza tehdidi altına alınmasıyla ilgilidir. Bu alandaki düzenlemeler ise sadece kadın cinayetlerinin değil genel anlamda kadına karşı şiddet eylemlerinin hangi yöntemle suç tariflerine dahil edilebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Dolayısıyla cinsiyete dayalı şiddetin en yoğun görünümü sayılan¹⁸ femiside yönelik ceza normlarının dikkatle incelenmesinde büyük yarar vardır. İncelenen bazı Avrupa ülkelerinde femiside ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmasa da bu ülkelerin ceza kanunlarında yer verilen özel ve genel hükümler, cinsiyet temelli kadın cinayetlerini belli ölçüde kapsamına aldığı için çalışmaya dahil edilmiştir.

¹⁶ “*Bir kadına veya kıza, kadın veya kız olduğu için yöneltilen veya kadınları veya kızları orantısız bir şekilde etkileyen, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya acı ile sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı bulunan, bu tür eylemlerin tehdidi, zorlama veya keyfi özgürlükten yoksun bırakma dahil olmak üzere, kamusal veya özel yaşamda meydana gelen tüm cinsiyete dayalı şiddet eylemleri*” (m.2-a).

¹⁷ Nitekim 2025 yılında ceza kanununa femisid diye ayrı bir suç tipini dahil eden İtalya, aşağıda görüleceği üzere bu gelişmeyi ilgili Direktif’e uygun davranmanın da bir gereği olarak rapor etmiştir.

¹⁸ European Institute for Gender Equality, *Femicide Indicators: Pilot Study of Data Availability and Feasibility Assessment*, 2022, 4. İngilizcede *femicide* veya *feminicide* olarak kullanılan bu kavramın; başlangıçta sadece kadın öldürmeleri anlamında kullanıldığı ancak yıllar içinde yaşadığı dönüşüm sonucunda faillerdeki kadın düşmanlığı motivasyonunu da ortaya koyacak bir şekilde kadınların kadın oldukları için öldürülmesini ifade eden bir anlam kazandığı yönünde ayrıntılı açıklamalar için bkz. Alicia Deus ve Diana Gonzalez. *Analysis of Femicide / Feminicide Legislation in Latin America and the Caribbean and a Proposal for a Model Law*, (BM, 2018), 12 vd.

A. ORTA VE GÜNEY AMERİKA ÜLKELERİNDE FEMİSİD DÜZENLEMELERİ

Femisidin ciddi bir sorun hâline geldiği bu bölgede, faillerin daha ağır cezalandırılması gerektiği fikri neredeyse tüm bölge ülkelerinde kabul görmüş ve farklı yöntemlerle de olsa nihayetinde kadına yönelik şiddetin en ağır türü olan femiside ilişkin düzenlemeler oldukça yaygınlaşmıştır. Bu kanunlaştırma hareketlerinde kadın cinayetlerindeki artışla birlikte gerekli adımları atmayan devlet organlarına yönelik toplumda güçlü itirazların gelmesinin etkili olduğu ve bu bağlamda Latin Amerika feminist hareketlerinin yasal adımların atılması süreçlerinde aktif rol aldıkları bilinmektedir¹⁹.

Latin Amerika'daki örneklerden gerçek anlamda faydalanmak adına; femisidi cezalandırmaya yönelik düzenlemelerin özel kanunlarda mı yoksa ceza kanunlarında mı yer aldığı²⁰ veya kasten öldürmenin nitelikli hâli olarak mı yoksa ayrı özel bir suç tipi şeklinde mi öngörüldüğü²¹ hususlarından ziyade²², eylemin içeriksel olarak nasıl ayırt edildiğine odaklanmak gerekir.

Bu bağlamda öncelikle ilgili ülkelerin çoğunda; toplumsal cinsiyet temelli kadın cinayetlerinin kadınlar tarafından da işlenebileceği ihtimalini dikkate alan düzenlemelere yer verildiğini söylemek gerekir. Zira Arjantin, Honduras ve Nikaragua dışında femisidi ayrıca cezalandıran Latin Amerika ülkelerinin hiçbirinde failin cinsiyeti açısından bir sınırlama yapılmamıştır²³. Haksızlığın mağdur tarafında ise kanun koyucuların hiçbirisi, mağdurun kadın olmasıyla yetinmemiş öldürmenin hangi durumlarda cinsiyet temelli şiddet sayılması gerektiğini farklı yöntemlerle tespit etmeye çalışmıştır. Aynı zamanda kadının kadın olduğu için öldürülmesi anlamına gelen söz konusu özel haksızlığı tarif etmeye odaklanan ve birçok noktada farklılaşması nedeniyle hakkında genel bir değerlendirme yapılması oldukça güçleşen bu düzenlemelerde²⁴ genellikle toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilen belli hâller, failin saiki, fail ve mağdur arasındaki ilişki gibi hususlar üzerinden bir belirleme yapılmaktadır. Bu çerçevede “kadının kadın olduğu için öldürülmesi” gibi genel tariflere de yer veren kanunlarda

¹⁹ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. Elif Naz Arıkan, *Kadına Karşı Şiddetin Bir Görünümü Olarak Femisid*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 90 vd.

²⁰ Arjantin, Bolivya, Brezilya, Şili, Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, Honduras, Meksika, Panama, Peru ve Uruguay gibi ülkeler femisidi ceza kanunlarında düzenlerken, Kosta Rika, El Salvador, Guatemala, Nikaragua, Paraguay ve Venezuela bu haksızlığı özel kanunlarla ceza tehdidi altına almayı tercih etmiştir. Bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 34-35.

²¹ Örneğin Brezilya, Bolivya, Kolombiya, Costa Rica, Meksika, Peru, Panama ve Venezuela gibi ülkelerde femisid; kasten öldürmeden ayrı bir suç olarak düzenlenmekteyken, Uruguay ve Arjantin'de kasten öldürmeye ilişkin cezayı ağırlaştırıcı bir unsurdur. Bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 37.

²² Bu yönlerden ayrıntılı inceleme için bkz. Ozan Ercan Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu (Kriminoloji ve Ceza Hukuku Boyutuyla)*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 199 vd.; Arıkan, *Femisid*, 90 vd.

²³ Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 37; Arıkan, *Femisid*, 91.

²⁴ Nitekim bu nedenle Taşkın, bölge ülkelerindeki kadın cinayeti düzenlemelerine ilişkin “genel ve sade bir değerlendirme”yi olanaksız görmektedir. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 260.

bile devamında tarifi içeriği belli özel durumlar ve davranışlar üzerinden doldurulmaya çalışılmıştır. Bu ilave sayım yöntemi, bazen sınırlayıcı bazen örnekleyici bir fonksiyon ifa etse de nihayetinde kazuistik bir yöntemle işaret etmektedir. Diğer taraftan bazı kanunlar ise cinsiyet temelli şiddeti, kasten öldürmenin nasıl ve hangi durumda gerçekleştirildiğinden ziyade fail ile mağdur arasındaki belli yakınlık durumlarıyla sınırlı bir şekilde dikkate almayı tercih etmiştir²⁵.

Bu değerlendirmeleri somutlaştırmak bakımından belli ülke düzenlemelerine bakmak gerekirse örneğin Brezilya'da kanun koyucu, ceza kanununda kasten öldürmenin bir kadına karşı onun kadın olması nedeniyle işlenmesini feminisid olarak tarif etmiştir. Ancak aynı maddede (m.121) cinsiyet temelli saik nedeniyle cezası ağırlaştırılan faillerin iki durumda bu saikle hareket etmiş sayılacağı düzenlenmiştir: “i. ev içi ve aile temelli şiddet, ii. mağdurun kadın olması nedeniyle hor görülmesi veya ayrımcılığa maruz kalması”²⁶. Benzer bir yöntemle ancak sadece erkeklerin fail olmasına imkan verir şekilde “cinsiyeti nedeniyle bir kadını hayatından mahrum eden erkek kişi”nin, feminisid suçunu işlediğini öngören Meksika Ceza Kanunu da aynı maddede (m.325) “cinsiyete dayalı saikin varlığını gösteren koşullar”ı sayma yolunu tercih etmiştir²⁷. Bu yöntemde baştan genel bir tanım yapılmakta ve sonrasında tanımın içeriği sınırlayıcı bir sayımla doldurulmaktadır. Sayılan eylemler bakımından kanun koyucu, kadının kadın olduğu için öldürüldüğünü kabul etmektedir.

Diğer taraftan genel bir tarif ile birlikte sayım yöntemini tercih eden bölge ülkelerindeki düzenlemeler, Brezilya ve Meksika örneğinden iki temel noktada farklı olabilmektedir. Bunlardan ilkinde kanun koyucu; genel tarifte yer verdiği cinsiyet temelli şiddet unsurunun sayıma konu eylemlerde zaten var olduğunu kabul etmemekte onun yerine saydığı eylemlerin ayrıca genel tariftaki saikle gerçekleştirilmesini aramaktadır. Buna örnek olarak Guatemala, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsiz güç ilişkileri çerçevesinde, kadın olduğu için birini öldüren erkeğin ayrıca bazı ilave koşulların yerine gelmesi hâlinde femisid suçunu işlemiş olacağını kabul etmektedir²⁸. İkinci

²⁵ Krş. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 39 vd.; Arıkan, *Femisid*, 91 vd.

²⁶ İngilizce çevirisi için bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 67. Düzenleme hakkında ayrıca bkz. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 234.

²⁷ “i. Mağdur, herhangi bir tür cinsel şiddet belirtisi gösteriyorsa; ii. Fail, ölümden önce veya sonra mağdurun vücuduna saldırgan veya aşağılayıcı yaralanmalar veya sakatlamalar yapmış veya nekrofil eylemlerinde bulunmuşsa; iii. Failin mağdura evde, işte veya okulda herhangi bir şekilde şiddet uyguladığına dair önceki olaylar veya bilgiler varsa; iv. Mağdur ve fail arasında duygusal, samimi veya güvene dayalı bir ilişki varsa; v. Failin suç eylemiyle ilgili tehditlerde bulunduğu, mağduru taciz ettiği veya yaraladığına dair kanıtlar varsa; vi. Mağdur, ölümünden önce, süresi ne olursa olsun, kayıp veya haber alınamayan durumdaysa; vii. Mağdurun cesedi halka açık bir yerde sergilenmiş veya teşhir edilmişse.” İngilizce çeviri için bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 72.

²⁸ “a. Fail; mağdurla bir çift veya samimi ilişki kurma veya yeniden kurma girişiminde başarısız olmuşsa b. Fail, suçun işlendiği sırada, mağdurla aile ilişkisi, evlilik ilişkisi, birlikte yaşama ilişkisi, samimi veya flört ilişkisi, arkadaşlık, arkadaşlık veya iş ilişkisi sürdürmüş veya sürdürüyorsa, c. Fail, suçun işlendiği sırada, mağdurla bir çift veya samimi ilişki kurma veya yeniden kurma girişiminde başarısız olmuşsa c. Mağdura karşı tekrarlanan şiddet olaylarının sonucu olarak. d. Herhangi bir tür silah kullanılarak veya kullanılmadan grup ritüellerinin sonucu olarak. e. Cinsel

temel ayırım, sayımın sınırlayıcı değil örnekleyici olması yönüyle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Uruguay Ceza Kanunu m.312/8'de nitelikli kasten öldürme hâllerinden biri olarak; bir kadına karşı nefret, hor görme veya küçümseme kaynaklı onun kadın statüsü dolayısıyla işlenen öldürmenin femisid olduğu düzenlenmiştir. Kanun koyucu bunun devamında nefret, hor görme veya küçümseme saikiyle hareket edildiği varsayımı için emare oluşturacak ancak söz konusu saikin diğer görünümelerini dışlamayan durumları sıralamayı tercih etmiştir²⁹.

Nihayet bazı ülkelerde ise femisid, genel bir saik veya motivasyon kriterine yer verilmeden sadece sayılan belli eylem ve durumlar üzerinden ifade edilirken³⁰, bazılarında kadına yönelik öldürmenin sadece evlilik gibi belli yakın ilişkiler bağlamında gündeme gelmesi femisid olarak ilave bir cezaya layık görülmektedir. Femiside ilişkin ceza artırımını oldukça sınırlayan ikinci yöntemin, Kosta Rika ve Şili gibi küçük bir grup dışında bölgede çok fazla benimsenmediğini söylemek mümkündür³¹. Kosta Rika'da Kanun, evli olduğu veya açık ya da gizli ilişki içinde olduğu bir kadını öldüren kişiyi femisid faili olarak daha ağır cezalandırırken, Şili'de femisid, erkeğin önceki veya mevcut eşini veya birlikte yaşadığı partnerini öldürmesi şeklinde tarif edilmiştir³².

B. AVRUPA ÜLKELERİ: İTALYA, İSPANYA VE ALMANYA ÖRNEKLERİ

Latin Amerika'daki yaygın eğilimin aksine Kıta Avrupası'nda femisid tarifiyile ayrı bir suç tipine yer veren ülkeler sınırlı sayıdadır. Güney Kıbrıs, Malta ve İtalya bu ülkeler içinde yer almaktadır. Bunlarda da ilgili suç tiplerinin sırasıyla 2022, 2022 ve 2025 yıllarında ceza kanunlarına dahil edildiği dikkate alındığında, cinsiyet temelli kadın cinayetinin kasten öldürmeden farklı bir suç tipi olduğu fikri Avrupa için nispeten yeni sayılabilir. Bunun dışında bazı ülkelerde ise BM'nin Femisid Hakkında Viyana Deklarasyonu ile femisid saydığı belli eylemler³³ kasten öldürmede cezayı ağırlaştırıcı bir unsur olarak sınırlı bir şekilde dikkate alınmak-

tatmin için mağdurun cesedini aşağılama, cinsel organın kesilmesi veya başka tür bir kesme eylemi gerçekleştirme. f. Kadın düşmanlığı nedeniyle g. Eylemin mağdurun çocuklarının huzurunda işlenmesi." İngilizce çeviri için bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 71.

²⁹ "a. Mağdur tarafından şikayet edilip edilmediğine bakılmaksızın ölümden önce fail kadına karşı fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik veya başka bir şiddet uygulamışsa, b. Kurban, fail ile bir çift ilişkisi, aşk ilişkisi, sevgi ilişkisi veya cinsel ilişki kurmayı veya yeniden kurmayı reddetmişse c) Kadının ölümünden önce fail, kadına karşı cinsel özgürlüğünü ihlal eden bir davranış sergilemişse" İngilizce çeviri için bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 75.

³⁰ Arjantin, Bolivya, Kolombiya, Panama ve Dominik Cumhuriyeti gibi ülkelerdeki düzenlemeler buna örnek gösterilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Arıkan, *Femisid*, 94, 95.

³¹ Aynı yönde bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, s. 39.

³² Kanunların İngilizce çevirisi için bkz. Deus ve Gonzalez, *Analysis of Femicide*, 68, 69.

³³ 2013 yılında ilan edilen Femisid Hakkında Viyana Deklarasyonu için bkz. Vienna Declaration on Femicide, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2025. Buna göre 11 kategoride sayılan femisid eylemleri hakkında bkz. European Institute for Gender Equality, *Measuring Femicide in Germany*, 2021, 1, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2025.

tadır. Bu çerçevede İspanya, Portekiz ve Fransa gibi ülkelerde belli kadın cinayetlerini daha ağır cezalandıran hükümler bulunmaktadır³⁴. Femisid veya cinsiyet temelli şiddet unsurlarına ceza kanunundaki suç tipleri içinde ayrıca yer vermeyen Almanya’da ise 2023 yılında önemli bir gelişme yaşanmış ve Alman Ceza Kanunu (AlCK) m.46/2’ye yapılan eklemeye genel hükümlerde cezanın belirlenmesi aşamasında dikkate alınması gereken hususlar arasına eklemeler yapılmıştır. Buna göre suçun “cinsiyete özgü” ve “cinsel yönelime karşı” nedenlerle işlenmesi temel cezanın belirlenmesinde dikkate alınacaktır³⁵. Ayrıca AlCK m.211/2’de kasten öldürmeden (*Totschlag*) daha ağır bir suç olarak düzenlenen cinayetin (*Mord*) tanımında³⁶; “diğer aşağılık nedenlerle” başkasını öldürmeye de yer verilmesi, femisid eylemlerinin bu kapsamda cinayet olarak kabul edilmesini mümkün kılmaktadır³⁷. Ancak ülkede; femisidi açıkça cinayet suçunun unsurları arasında sayma konusunda tartışmalar devam etmektedir³⁸. Özetle cinsiyet temelli şiddet ve femiside karşı ceza hukukuyla mücadele bağlamında Avrupa’da farklı yöntemlerin tercih edildiğini dikkate alarak bunları temsilen İtalya, İspanya ve Almanya’nın ceza kanunlarındaki hükümlere daha yakından bakmanın fayda olacağı düşüncesindeyim.

İtalya’da parlamentonun; 2025 yılında femisidi ayrı bir suç olarak tanımlayan hükümet tasarısını oy birliğiyle onaylaması, mühendislik öğrencisi Giulia Cecchetti’nin olağan şüpheli görülen erkek arkadaşı tarafından vahşice öldürülmesi nedeniyle ülkede çok büyük çaplı gösteri ve protestoların yapılması ve femisidle etkin mücadele çağrıları üzerine bir ceza politikası değişikliği olarak değerlendirilmektedir³⁹. İtalyan Hükümeti de İstanbul Sözleşmesi’nin izlenmesinden sorumlu siyasi organ olan Taraflar Komitesi’ne bu sene sunduğu uygulama raporunda; önemli bir adım olarak gördüğü femisid tasarısına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur⁴⁰. İstanbul Sözleşmesi’nin ruhuna bağlılık ve

³⁴ European Parliamentary Research Service- Zamfir, Ionel, *Violence Against Women in the EU - State of Play in 2025*, (2025), 9; European Institute for Gender Equality, *Improving Legal Responses to Counter Femicide in the European Union: Perspectives From Victims and Professionals*, (2023), 9.

³⁵ AlCK m.46’da bu yönde bir kanun değişikliği yapılması önerisinin 2021 yılında Schneider tarafından öğretilme dile getirilmiş olması dikkat çekicidir. Bkz. Hartmut Schneider, “Trennungstötungen als Mord Eine Rechtsprechungsanalyse und eine Anregung an den Gesetzgeber”, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, (2021), 186.

³⁶ Bkz. www.gesetze-im-internet.de/stgb/_211.html, Erişim Tarihi: Kasım 17, 2025.

³⁷ Femisid vakalarının bu genel motif maddesi altında ele alındığı yönünde bkz. Schneider, “Trennungstötungen”, 186.

³⁸ Liz Mathy, “Wenn Männer Frauen töten-Ein Mordmerkmal, um Femizide zu erfassen?”, *Legal Tribune Online*, https://www.lto.de/persistent/a_id/57309, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2025.

³⁹ Organization for Security and Co-Operation in Europe, *Trends in Addressing Femicide in the Osce Region*, (2025), 6. Guardian’da yer alan habere göre; mağdurun cesedi, mezuniyet töreninden birkaç gün önce Venedik’in kuzeyindeki bir gölün yakınındaki bir hendekte bulundu. Ayrıca cesedin plastiğe sarıldığı ve üzerinde çok sayıda bıçak yarası olduğu aktarıldı. Anger across Italy as killing of student highlights country’s femicide rate | Italy | The Guardian.

⁴⁰ İtalya Hükümeti, *Implementation Report Submitted by Italy on the Conclusions Adopted by the Committee of the Parties on 1 June 2023*, (2025), 4.

AB'nin 2024/1385 sayılı Direktif'ine uyumluluk içinde hazırlandığı ifade edilen tasarının, sadece cezanın ağırlaştırılması nedeniyle değil verdiği kültürel mesajla da önemli bir adım olduğu vurgulanmıştır. Tasarı; femisidin sadece bir kasten öldürme türü olmadığını, burada *“erkeklerin kadınlar üzerinde tarihsel olarak kurdukları egemenliğe ve erkeklerin bir kısmının kadınların artan özerkliğini ve özgürlüğünü kabul edip destekleyememesine uzanan derin köklere sahip özel bir suçun”* varlığını teyit eder niteliktedir. Bu çerçevede İtalya, suç tarifinde femisidin yapısal ve cinsiyet temelli doğasını resmen tanıyarak, düzenlemenin toplum üzerinde daha güçlü bir etki göstermesini ve kadına yönelik her türlü şiddetle mücadele amacına katkıda bulunmasını beklemektedir. Raporda ayrıca ceza kanununa eklenmesi tasarlanan femisid tanımına da yer verilmiştir. Buna göre tasarıda; *“bir kadına karşı ayrımcılık veya nefret eylemi olarak ya da kadının hak ve özgürlüklerinin kullanılmasına veya her halükarda kişiliğinin ifade edilmesine engel olmak amacıyla işlenen ve kadının ölümüne neden olan kişi”* nin femisid faili olarak ömür boyu hapis cezası alacağı öngörülmüştür⁴¹. Ancak İtalyan kanun koyucunun onayladığı nihai hâlinde femisid kabul edilen kadın cinayetleri, *“kadın olarak mağdura yönelik ayrımcılık veya nefret eylemi ya da kurbanın bir ilişkiye girmemeyi veya ilişkide kalmayı reddetmesi ya da kadın olması nedeniyle bireysel özgürlüklerinin kısıtlanmasını veya boyun eğmeyi kabul etmemesi sonucu işlenen eylem”* şeklinde tanımlanmıştır⁴². Dolayısıyla fail tarafında bir ayırım yapmayan ve sayma yöntemiyle de somutlaştırılmayan bu tanımın içeriğini belirleme görevi, büyük ölçüde yargı organlarına bırakılmıştır.

Ayrı bir femisid tanımına ceza kanununda yer vermeyen İspanya⁴³ ise kadına karşı cinsiyet temelli şiddetle mücadele fikrini ceza normlarına yansıtma açısından karma bir yöntem benimsemektedir. Burada İspanyol kanun koyucu, bir yandan belli şiddet suçlarında erkek fail ile kadın mağdur arasındaki yakın ilişkileri dikkate alarak bazı cinsiyet temelli saldırıları *“cinsiyetlendirilmiş”* özel ceza normlarıyla (İspCK, m.148/4, 153) daha ağır yaptırım altına alırken bir yandan da genel hükümler kısmında (İspCK, m.22) mağdura karşı *“cinsiyeti, cinsel yönelimi veya toplumsal cinsiyeti”*⁴⁴ nedeniyle bir ayrımcılık kapsamında suç işlenmesini, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin nötr bir şekilde genel ağırlaştırıcı unsurlar arasında saymıştır. Ayrıca yine genel hükümlerde (İspCK, m.22) hâkime;

⁴¹ İtalya Hükümeti, *Implementation Report*, 4.

⁴² Italian Senate approves bill targeting killings of women | Euractiv.

⁴³ Ulusal düzeyde bu tespit doğru olmakla birlikte ülkenin otonom bölgelerinde femisid tanımına yer veren kanunlar bulunmaktadır. Navarre, Kanarya Adaları, Endülüs ve Castilla-La Mancha gibi otonom bölgeler, femisid tanımının kanunlaştırıldığı yerler arasında sayılmaktadır. Bkz. FEM-United/ M. Naudi ve Diğerleri, *EU Policy Brief on Femicide Prevention*. (2022), 13, dn. 27.

⁴⁴ İspCK m.22'ne 2015 yılında eklenen ayrıca eklenen “toplumsal cinsiyet” ifadesinin, hem erkek hem kadın mağdurlar için gündeme gelebilecek yalın cinsiyet ayrımcılığından farklı olarak sadece erkeğin kadına uygulayabileceği bir ayrımcılığa işaret ettiği yönündeki görüşler hakkında bkz. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 251.

“mağdurla fail arasındaki akrabalık, evlatlık, evlilik veya evlilik benzeri ilişkiler” bağlamında cezayı artırma veya indirme yönünde “suçun yapısı, nedenleri ve etkilerine bağlı olarak” bir takdir yetkisi tanınmıştır⁴⁵. Dolayısıyla kadına karşı kasten öldürme eylemi; faille belli yakınlıkta olan mağdura karşı veya onun cinsiyeti veya toplumsal cinsiyetiyle ilişkili bir ayrımcılık kapsamında gerçekleştirilmişse daha ağır cezalandırılmaktadır.

Son olarak yukarıda ifade edildiği üzere Almanya’da kadın öldürmelerinin hangi suçu oluşturduğu, m.211’de nitelikli insan öldürme kabul edilen ve cinayet (*Mord*) başlığı ile tanımlanan suça ilişkin tipiklik unsurlarının söz konusu öldürmede mevcut olup olmadığına göre belirlenmektedir. Özellikle cinsiyet temelli öldürmeleri ilgilendiren kısmıyla bağlantılı olarak AİCK m.211’de “öldürme zevki, cinsel güdülerin tatmini, açgözlülük” saiklerine ilaveten daha genel çerçevede “sair aşâğılık saikler” (*niedrige Beweggründe*) kasten öldürmenin haksızlığını artıran cinayet unsurları kabul edilmektedir⁴⁶. Yargı uygulamasının da takip ettiği geleneksel yaklaşıma göre bu ifadeyle kastedilen, “ahlaki açıdan en alt seviyede olan ve özellikle hor görülen saik”tir⁴⁷. Dolayısıyla kadın cinayetlerinde failin saiki, bu kapsama dahil edildiğinde femisid kabul edilen belli eylemlerin daha ağır cezalandırılması mümkün olmaktadır. Ancak burada genellikle öldürme eylemlerinde sıklıkla karşılaşılan öfke, kıskançlık, nefret ve çaresizlik gibi normal psikolojik nedenlerin tek başına yeterli olmayacağı kabul edilmektedir. Zira kişilerin her zaman çok farklı nedenlerle bu duygulara kapılabileceği, bu nedenle örneğin bir öfke hâlinde veya nefretle işlenen öldürmede söz konusu saiklerin eylemin sosyal açıdan etik boyutuyla ilgili kesin bir yargıya ulaşılmasına imkân vermediği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla “aşâğılık” sınıflandırılması açısından belirleyici noktanın, “faili öfkeye veya çaresizliğe sevk eden ya da onu nefret veya kıskançlıktan öldürmeye iten nedenler” olduğu ileri sürülmektedir⁴⁸. Bu ayrım; femisid tartışmalarının yoğunlaştığı bir alan olan ilişki bağlantılı öldürmeleri (*Beziehungstötungen*), cinayet şeklinde nitelemek bakımından da dikkate alınmaktadır⁴⁹. Söz konusu bağlamda cinayetten bahsedilebilmesi için genelde eylemin “ataerkil egemenlik ve sahiplik anlayışının sonucu olarak” işlenip işlenmediği hususuna dikkat edilmektedir⁵⁰. Ancak sıkça

⁴⁵ Taşkın, İspCK’daki bu nevi şahsına münhasır yöntemi, “ayrık bir örnek” olarak kapsamlı bir şekilde incelemiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 246 vd. Ayrıca bkz. European Institute for Gender Equality, *Measuring Femicide in Spain*, 2021, s. 1.

⁴⁶ Alman öğretisindeki hâkim görüşle birlikte yargı mercileri de cinayet unsurlarını bu şekilde değerlendirmektedir. Bkz. Hartmut Schneider, in: *Münchener Kommentar- StGB*. (Münih: C.H. Beck, 2025) §211 kn. 277-279.

⁴⁷ BGH, Beschl. v. 12.09.2019 - 5 StR 399/19; Krş. Detlev Sternberg-Lieben ve Georg Steinberg, in: *Tübingener Kommentar-StGB*, (Münih: C.H. Beck, 2025), §211 kn. 58; Frank Saliger, in: *Nomos Kommentar-StGB*, (Baden-Baden: Nomos, 2023), §211 kn. 26.

⁴⁸ Schneider, *Münchener Kommentar*, §211 kn. 100.

⁴⁹ Schneider, “Trennungstötungen”, 184.

⁵⁰ Schneider, “Trennungstötungen”, 183.

dava konusu olan ayrılma süreçlerindeki öldürmelerin (*Trennungstötungen*) doğrudan buraya dahil edilmesi gerektiği varsayımına öğretide itibar edilmediği gibi⁵¹ Alman Federal Mahkemesi (BGH) de ayrılma sürecinde veya sonrasında kadının partneri tarafından öldürüldüğü her olayı, cinayet kapsamında görmemektedir. Yüksek Mahkeme'nin 2022 yılında verdiği bir karar⁵² konuyu nasıl ele aldığını genel hatlarıyla ortaya koymaktadır. Buna göre öldürme; eş, hayat arkadaşı veya cinsel partnerden ayrılık saikiyle işlendiğinde üç husus saikin “aşağılık” niteliğini ortaya koyabilir: “i. failin aşırı sahiplenme duygusuyla diğer tarafın yaşama hakkını reddetmesi, ii. failin kendi hayatını kendi belirleme hakkını cezalandırma isteği iii. failin ayrılığı kabul edemediği ve kıskançlık duyduğu için eylemi gerçekleştirmesi”. Ancak mahkemeye göre bu bağlamda gerçekleşen öldürme, failin insani olarak anlaşılabilir bir güdüsünden kaynaklandığında artık “aşağılık” kabul edilmeyecektir. Buna göre söz konusu ayrılığın, “suçu belirleyen ve tetikleyen umutsuzluk ve içsel çaresizlik duygularına yol açmış olması” öldürmenin aşağılık bir saikle gerçekleştirilmediğine işaret edebilir⁵³.

IV. ARA SONUÇ

Yukarıda incelenen uluslararası hukuk metinleri ve karşılaştırmalı hukuktaki femisid tanımları dikkate alındığında kadına karşı şiddet kavramının, genel anlamda kadınlara cinsiyetleri nedeniyle yönelen şiddeti tarif ettiği görülmektedir. Bu tür bir şiddet yalnızca toplumsal cinsiyetten, yani toplumda erkek ve ona bağlı olduğu düşünülen kadın için uygun görülen rollerin şekillendirdiği cinsiyet algısından, beslenmemekte aynı zamanda bu eşitsiz rol dağılımında kadınların içine sokulduğu ikincil statünün sürdürülmesini mümkün kılan bir araç vazifesi görmektedir. Kadına karşı şiddetin sebep olduğu ayrımcılık, dışlama ve kısıtlama; siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel birçok alanda onların erkeklerle eşit bir birey olarak kendilerini gerçekleştirmeleri önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yurttaşlarının; kendilerine tanınan insan haklarından ve temel özgürlüklerden eşitlik temelinde yararlanmasını sağlamak durumunda olan bir devlet, kadına karşı şiddetle ortaya çıkan ayrımcılığı ve eşitsizliği de bertaraf etmekle yükümlüdür. Bu tür bir eşitsizliğin ortadan kaldırılması; bir toplumda kadına karşı şiddetin ne kadar büyük bir sorun oluşturduğuyula da ilişkili olarak ceza hukukundan faydalanılmasını gerektirebilir. Böyle bir yol tercih edildiğinde karşılaştırmalı hukuk örneklerinde görüldüğü üzere birçok yöntemin benimsenmesi mümkündür. Bu çerçevede kadına karşı şiddet sayılan belli eylemlerin bağımsız bir suç tipi olarak ayrıca düzenlenmesi, bunların belli suçların nitelikli hâli olarak öngörülmesi, genel hükümler kısmında cezayı ağırlaştırıcı kadına karşı şiddet

⁵¹ Schneider, “Trennungstötungen”, 183.

⁵² BGH, 6.12.2022 – 5 StR 479/22.

⁵³ Mahkemenin partnerlik bağlamında gerçekleşen ölümler hakkında verdiği kararlara ilişkin ayrıntılı bilgi ve karşılaştırma için bkz. Sternberg-Lieben ve Steinberg, *Tübinger Kommentar*, §211 kn. 63.

unsurlarına yer verilmesi veya özel kanunlarda bu hususların ele alınması düşü-
nülebilir. Ancak hangi yöntem benimsenirse benimsensin, burada mücadele edil-
mesi gerekenin cinsiyet temelli bir şiddet olduğuna dikkat edilmelidir. Yukarıda
incelendiği üzere özellikle Komite'nin genel tavsiye kararlarıyla 1979 tarihli BM
Sözleşmesi'nin kapsamına dahil edilen ve ayrımcılık sayılan şiddetin; cinsiyet
temelli olduğu açıkça vurgulanmaktadır. Komite'nin bu yorumu, İstanbul Sözleş-
mesi de dahil birçok uluslararası çalışmada esas alınmaktadır. AB'nin 2024/1385
sayılı Direktifi'nde "kadın ve erkek arasındaki tarihsel olarak eşitsiz güç ilişki-
lerinden kaynaklanan, kadınlara yönelik yapısal ayrımcılığın kalıcı bir tezahürü"
olarak değerlendirilen şiddet de cinsiyet temelli şiddettir. Dolayısıyla yapılacak
düzenlemelerde *cinsiyete duyarlı bir perspektifle* hareket edilmediğinde; kadın-
lara yönelik yapısal bir ayrımcılığı besleyen şiddet türüyle de olması gerektiği
gibi mücadele edilemeyecektir. İncelenen karşılaştırmalı hukuk örneklerinde de
kanun koyucuların; değişen yoğunluklarda da olsa mutlaka cinsiyet temelli şid-
deti hedef alan ceza düzenlemeleri öngörmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Tespit
edebildiğimiz kadarıyla hiçbir ülkede; belli şiddet suçlarının sadece kadına karşı
işlenmesi şeklinde cezayı ağırlaştırıcı özel veya genel bir ceza normuna rastlan-
mamaktadır. Dolayısıyla belli şiddet suçlarının kadına karşı işlenmiş olmasını
nitelikli hâl kabul eden TCK hükümlerinin; karşılaştırmalı hukukta benzersiz bir
düzenleme örneği oluşturduğunu tespit etmek gerekir. Bu anlamda söz konusu
hükümlerin; uluslararası hukukta yıllar süren çalışmalar neticesinde kadına karşı
şiddete ilişkin kabul edilen çerçeveye hiçbir şekilde örtüşmediği de anlaşılmak-
tadır⁵⁴. Nitekim değişikliği getiren 7406 sayılı Kanun'un ilgili komisyon raporla-
rına düşülen muhalefet şerhlerinde de kadına karşı şiddetin salt mağdurun kadın
olması üzerinden ele alınmasına itiraz edilmiştir⁵⁵. Ancak kanun yapımı aşama-
larında bilim dünyasından gelen önerilere⁵⁶ kulak verilmediği gibi bu itirazlar da
dikkate alınmamıştır.

Diğer taraftan bu şekilde kanunlaşan nitelikli hâl düzenlemeleri, 7406 sayılı
Kanun teklifinin genel gerekçesindeki değerlendirmelerle ve özellikle gerekçede
atıf yapılan 6284'ün kadına karşı şiddet tanımıyla da uyumsuzluk oluşturmakta-
dır. Zira 7406 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde kadına karşı şiddetle müca-
dele amacı doğrultusunda 6284 sayılı Kanun'un önemli bir adım olduğu vurgu-

⁵⁴ Krş. Büşra Hazel Ateş Sarıdağ, "Kadının İnsan Haklarının Türk Ceza Kanunu'na Yansımaları",
editör: Gedikli, Fethi ve Diğerleri, *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılına Armağan Cilt I*. İstanbul: On İki
Levha Yayıncılık, (2024), 142.

⁵⁵ Bkz. www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d27/c100/tbmm27100088ss0323.pdf, Eri-
şim Tarihi: Kasım 17, 2025.

⁵⁶ Nitekim *Nuhoğlu*; Kanun değişikliği öncesinde kasten öldürme ve kasten yaralama suçlarına,
bunların "*kadına karşı cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle işlenmesi*"ni nitelikli hâl sayan bir fıkra eklen-
mesini önermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşe Nuhoğlu, "Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında Ceza
Mevzuatında Değişiklik Önerisi", www.kyhukuk.com.tr/wp-content/uploads/2017/10/ayse-nuhoglu.pdf, Erişim Tarihi: Ekim 14, 2025.

lanmakta, bu mücadelede “*Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)*” ile birlikte 2021 yılında ilan edilen *İnsan Hakları Eylem Planı*’nın vizyon ve hedeflerine dikkat çekilmektedir. Aile içi şiddet ve kadına karşı şiddetle mücadelenin etkinliğini artırma hedefinde olan bu belgelerde; “*özgür birey, güçlü toplum ve daha demokratik bir Türkiye*” vizyonunun ön plana çıkarıldığından bahsedilmektedir. Devamında İnsan Hakları Eylem Planı’nda belirtilen hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla mevcut düzenlemelere ilave olarak belli suçların kadına karşı işlenmesinin nitelikli hâl sayıldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla genel gerekçe, o ana kadar kadına karşı şiddetle mücadele için yapılan yasal düzenlemelere bir yenisinin eklendiğini ve belirtilen vizyon için buna ihtiyaç duyulduğunu ifade etmektedir. Ancak bu gerekçenin gerçekten hayata geçirilebilmesi için yıllardır sürdürülen mücadelede benimsenen kadına karşı şiddet çerçevesinin istikrarlı olarak sürdürülmesi gerekirdi. Eğer kadına karşı şiddet, değişiklik getirilen her kanunda başka bir anlamda kullanılırsa bu yöntemle belirtilen vizyona erişilmesi oldukça güçleşecektir. Gerekçenin referans yaptığı 6284 sayılı Kanun’da birçok madde, İstanbul Sözleşmesi’nin ilgili hükümleri örnek alınarak yazılmıştır. Bu nedenle de Kanun; kadına karşı şiddet kavramını cinsiyete duyarlı bir perspektifle ele almaktadır. Örneğin m.1’de temel bir ilke olarak; “*Bu Kanun kapsamında kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti önleyen ve kadınları cinsiyete dayalı şiddetten koruyan özel tedbirler ayrımcılık olarak yorumlanamaz*” ifadesi yer almaktadır. (m.1/2-ç)” Aynı şekilde tanımlar kısmında kadına yönelik şiddet: “*kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*” şeklinde tarif edilmiştir. Hukukumuz açısından artık hukuki bir terim olan kadına karşı şiddetin; kadına karşı şiddetle mücadeleyi amaçlayan kanun çalışmalarında yeknesak bir anlamda kullanılması hukuk düzeninin birliği ilkesi açısından ideal bir sisteme yaklaşılmasına katkı sağlar⁵⁷. Bu anlamda 7406 sayılı Kanun’un amacını, kadına karşı şiddetle mücadele üzerinden açıklayan kanun koyucunun; nitelikli hâl düzenlemeleriyle, hukukumuzda kadına karşı şiddetin bir unsuru olarak kabul edilen “cinsiyete dayalı olma” kriterine yer vermemesi eleştirilmesi gereken bir çelişkiye neden olmaktadır. Gerekçede anılan strateji ve eylem planlarında da bu metinlerin dayanağını oluşturan mevzuat arasında 6284 sayılı Kanun ile 1979 sayılı BM Sözleşmesi yer almaktadır. Bu yönüyle ilgili strateji ve eylem planlarında da içerik olarak kadına karşı şiddet kavramının farklılaşmadığı dikkate alındığında; salt kadına karşı işlenmesi nedeniyle belli eylemlerin kadına karşı şiddetle mücadelenin konusu hâline getirilmesi, kendi içinde dahi tutarlı bir gerekçeyle izah edilememektedir.

⁵⁷ İlke hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. R. Murat Önok ve Işık Önay, “Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 77, S. 2, (2019): 850 vd.

V. HUKUKİ DEĞER ÖĞRETİSİ VE EŞİTLİK İLKESİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Kanun koyucunun ortaya koyduğu vizyonla uyumsuzluk gösteren nitelikli hâl düzenlemeleri; kötü bir kanun yapma örneği olmak dışında hukuki değer öğretisi ve eşitlik ilkesi açısından değerlendirildiğinde de sorunlu görünmektedir.

A. HUKUKİ DEĞER ÖĞRETİSİ YÖNÜNDEN

Ceza hukukunun görevi; en genel ifadesiyle bireylere ve topluma ait belli hukuki değerlerin korunmasıdır. Buradaki koruma onların zarar görmesini veya tehlikeye atılmasını önlemek şeklinde gündeme gelebilir⁵⁸. Kanun koyucular hayat, beden bütünlüğü veya malvarlığı gibi hukuki değerleri ceza hukuku müdahalesini gerektirecek kadar önemli görerek cezai düzenlemelerin korunması altına alır. Diğer bir ifadeyle bu ilave ve ikincil koruma⁵⁹; “hukuk barışını tesis etmek ve toplumdaki temel değerlerin geçerliliğini sürdürmesini garanti altına almak amacıyla” gerekli görülen hâllerde gündeme gelmektedir⁶⁰. Bu anlamda *Welzel*’in ifadesiyle özetleyecek olursak “ceza hukukunun görevi, toplumsal yaşamın temel değerlerini korumaktır”⁶¹. Ceza hukukuna atfedilen bu fonksiyon gereği, korunması gereken hukuki değerler, ilgili ceza normlarına temel oluşturur ve söz konusu normun neden ihdas edildiğini anlamak bakımından yasama organının motivasyonunu ortaya koyar⁶². Dolayısıyla herhangi bir hukuki değeri olmayan suç tiplerinin, varlık gerekçesinin bulunmadığı ve kriminalpolitik açıdan meşruiyetini kaybettiği tespiti⁶³ son derece yerindedir.

Hukuki değer öğretisi bağlamında ceza hukukunun fonksiyonuna ilişkin bu değerlendirmeler; özellikle cezayı artırıcı ilave bir haksızlığa yer veren “nitelikli unsurlu suç tiplerinin”⁶⁴ meşruiyeti açısından da dikkate alınmalıdır. Zira burada da kanun koyucu; ilave bir ceza belirlemesi yaptığına göre⁶⁵ temel suç tipinin da-

⁵⁸ Ceza hukukunun amacına ilişkin getirdiği bu izahatla öğretide neredeyse uzlaşıyla kabul edilmiş olan hukuki değer öğretisi ve hukuki değer kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Thomas Rönnau, “Grundwissen - Strafrecht: Der strafrechtliche Rechtsgutsbegriff”, *Juristische Schulung*, (2009), 209 vd.

⁵⁹ „*subsidiärer Rechtsgüterschutz*”, Claus Roxin ve Luis Greco, *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*, (Münih; C.H. Beck, 2020) §2, kn. 7.

⁶⁰ Bernd Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*. (Stuttgart: Kohlhammer, 2022), kn. 3.

⁶¹ Hans Welzel, *Das Deutsche Strafrecht.*, (Berlin: Walter De Gruyter, 1969), 1; “*Ceza hukukunun görevi, insanların toplumdaki birlikte yaşamlarını korumaktır.*” Hans-Heinrich Jescheck ve Thomas Weigend, *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, (Berlin: Duncker & Humblot, 1996), §1 III 1; Aynı yönde bkz. Mahmut Koca ve İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 32; Yener Ünver, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukusal Değer*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003) 436, 440, 442.

⁶² Heinrich, *Strafrecht AT*, kn. 5.

⁶³ Rönnau, “Rechtsgutsbegriff”, 209.

⁶⁴ Temel ve nitelikli unsurlu suç tipi ayrımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yağız Yavuz, *Suçun Nitelikli Unsurları*. (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 42 vd.

⁶⁵ Krş. Heinrich, *Strafrecht AT*, kn. 5.

yanacağını oluşturan hukuki değerin; nasıl bir saldırı karşısında daha fazla korumayı hak ettiği sorusu gündeme gelmektedir. İlave ceza; temel suç tipinde tarif edilene göre daha ağır bir haksızlık oluşturan davranış üzerinden izah edilemediğinde, ceza artırımının hukuki değeri koruma fonksiyonu ve kriminalpolitik meşruiyeti ile ilgili önemli soru işaretleri ortaya çıkacaktır. Nitekim nitelikli unsurlu suç tiplerinin, “norm ihlalinin türüne göre oluşan farklı haksızlık içeriklerini kademelendirerek karşılamak için menşe suç tipine yeni unsurlar eklenmesi suretiyle” oluşturulduğu bilinmektedir⁶⁶. Bu bağlamda cezayı ağırlaştırıcı nitelikli hâllerde; temel suçun tipikliğine onun haksızlık muhtevasını artıran en az bir unsurun ilave edilmesi ve böylece suçun ağırlaştırıcı unsurunun ortaya konulması gerekir⁶⁷.

Bu çerçevede ele alındığında belli suçların kadına karşı işlenmesine ilişkin bir nitelikli hâl düzenlemesinde; hangi unsurun temel suçtaki ceza ile karşılanan haksızlık muhtevasını artırdığı sorusuna cevap vermek gerekir. Burada özellikle fiilin işleniş tarzı; fiilin işlendiği yer ve zaman, failin vasfı, fail ile mağdur arasındaki ilişki, suçun konusu gibi⁶⁸ ağırlaştırıcı yönü belirgin olan bir unsura yer verilmediğinde ilave ceza gerektiren ve temel haksızlık içeriğini etkileyen noktanın daha iyi açıklanması gerekir. Ara sonuçta ulaşılan tespitler ışığında değerlendirildiğinde bana göre kadına karşı işlenen cinsiyet temelli şiddet suçlarında; temel suç tipinin koruduğu yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü gibi hukuki değerlere ilaveten kadınların her türlü ayrımcılıktan uzak, onurlu ve erkeklerle eşit bir şekilde kendilerine tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmasındaki menfaat ayrı bir korumanın konusu olabilir. Bu çerçevede cinsiyeti nedeniyle öldürülen veya yaralanan kadının, sadece yaşam hakkı veya vücut bütünlüğü değil eşit bir şekilde toplumda var olma hakkı da ihlal edilmekte ve bu anlamda söz konusu eylemler temel suç tipine göre ilave bir haksızlık ihtiva etmektedir⁶⁹. Zira belirtilen türde şiddet, toplumsal cinsiyetin sebep olduğu eşitsizlikten kaynaklanmakta ve onu beslemektedir. Kadına karşı şiddetin sebep olduğu ayrımcılık, dışlama ve kısıtlamanın ortadan kaldırılmasıyla ilgili suçlarda korunan temel hukuki değerlere ilaveten AY m.10'un teminat altına aldığı eşitliğin hayata geçirilmesi, ceza artışıyla gündeme gelen ilave korumanın meşru zemini olarak değerlendirilmelidir. Ancak TCK'da yer alan düzenlemeler, şiddetin cinsiyet temelli olmasına yer vermediği için öngörülen ceza artışının bu gerekçeye dayandırılması mümkün olmamaktadır. Yukarıda işaret edildiği üzere sadece mağdurun kadın olmasını nitelikli suç tipi hâline getiren düzenlemelerin doğurduğu garip sonuçlar (I) da bu durumu açıkça ortaya koymakta ve ilgili olaylarda ceza artırımı hiçbir meşru

⁶⁶ Yavuz, *Suçun Nitelikli Unsurları*, 54.

⁶⁷ Koca ve Üzülmüş, *Genel Hükümler*, 143.

⁶⁸ Suçun nitelikli unsurlarına ilişkin öğretide yapılan tasnifler hakkında bkz. İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 227 vd.; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 430 vd.

⁶⁹ Aynı yönde bkz. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 304.

gerekleşeyle izah edilememektedir. Nitekim düzenlemeleri mevzuatımıza getiren 7406 sayılı Kanun gerekçesinde de kadınlara yönelik yapısal ayrımcılığın kalıcı bir tezahürü olan cinsiyet temelli şiddetin bu yönü görmezden gelinerek söz konusu ceza artırımı, daha çok devletin toplumda bazı kesimleri korumak adına özel tedbirler alabileceği düşüncesiyle ilişkilendirilmiştir. Bu tür değerlendirmeler; söz konusu şiddetin, failin eylemindeki özel bir haksızlıktan değil de tek başına mağdurun zayıflığından ve kırılabilirliğinden dolayı daha ağır cezalandırıldığı düşüncesini yansıtmaktadır. Oysa burada ilave ceza hukuku koruması, temelde mağdurun zayıflığı, savunmasızlığı veya kırılabilirliği nedeniyle değil söz konusu eylemlerle kadınların maruz kaldığı diskriminasyonu bertaraf etme amacıyla gündeme gelmelidir.

B. EŞİTLİK İLKESİ YÖNÜNDEN

Düzenlemelerin eşitlik ilkesine aykırı olduğu tartışmaları da korunan hukuki değer kavramının buradaki önemiyle bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Zira sadece mağdurun cinsiyeti üzerinden yapılan ayrımla kadınların ilgili suçlarda erkeklerden daha fazla korunmasına ilaveten, birbirinden yoğunluk itibarıyla farklılaşmayan haksızlıklara ilişkin farklı cezaların öngörülmesi, eşitlik ilkesine aykırılık tartışmalarını beraberinde getirmektedir⁷⁰. Nitekim konu 7406 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden kısa bir süre sonra AYM'nin gündemine gelmiştir⁷¹. Aşağıda daha detaylı ele alınacak olan kararda Mahkeme; mağdurun cinsiyeti üzerinden yapılan ve “*aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele*” oluşturan ayrımı, “*nesnel ve makul bir temel*”e dayandığı ve “*ölçülü*” olduğu değerlendirmesiyle eşitlik ilkesine uygun bulmuştur. Mahkeme benimsediği kriterlere göre düzenlemelerin temelini ve ölçülülüğünü izah ederken oldukça yüzeysel bir inceleme yapmıştır. Ancak kararda mağdurun cinsiyeti üzerinden yapılan ayrımın en azından, “*aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele*” sayılması, olumlu bir gelişmedir. Zira ceza hukuku normlarının eşitlik ilkesine aykırı olduğu iddiasıyla yapılan somut ve soyut norm denetimi başvurularında AYM; genellikle failler arasında ayrım yapıp yapılmadığı üzerinden bir sonuca ulaşmaktadır. Örneğin mülga 765 sayılı Kanun m.462 yönünden itiraz konusu kuralın “*sanık ve mağdurların belirlenmesinde aynı derecede yakınlarından bazılarının ayrılıp seçilmiş olmalarını*” eşitlik ilkesine aykırı bulan mahkemenin itirazı şu gerekçeyle reddedilmiştir: “*Maddede kız kardeş ile belirtilen hallerde yakalanan veya görülen cinsel ilişki ortağına karşı gerçekleştirilen öldürme veya yaralama suçlarında failin cezasından indirim yapılması öngörülürken failin erkek veya kadın olması gibi bir durum dikkate alınmamıştır. Faile verilecek ceza indirilirken*

⁷⁰ Bkz. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 301; Arıkan, *Femisid*, 139 vd.; Handan Yokuş Sevük, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 97; Tezcan, Erdem ve Önok, *Ceza Özel Hukuku*, 123.

⁷¹ AYM Kararı, E. 2022/117, K. 2023/4, 05.01.2023.

*cinsiyet ayrımı yapılmadığından eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilemez. Aynı suçu işleyen kız kardeşin de aynı kurallara göre cezasından indirim yapılacağı olması karşısında Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık savı yerinde değildir.”*⁷² Bu kararla aslında mahkeme, belli mağdurlara karşı işlenen öldürme ve etkili eylemler açısından cezada indirim öngören düzenlemenin, failerin cinsiyetine ilişkin bir ayırım yapılmadığı için eşitlik ilkesi incelemesine konu olmayacağını ifade etmektedir⁷³. Diğer bir ifadeyle mahkeme; dolaylı olarak mağdur tarafındaki ayırımın, “*aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele*” sayılmayacağı görüşündedir. Zira bu husus AY m.10 bağlamında farklı muamele olarak değerlendirilseydi, yapılan ayırımın nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı üzerine ilave bir incelemeyle nihai bir sonuca varılması gerekecekti⁷⁴.

İnceleme konumuz olan 7406 sayılı Kanun'un kasten yaralama (86/2-ek cümle) ve tehdit suçlarında (tehdit (106/1, ek cümle) mağdurun kadın olmasına ilişkin getirdiği değişikliğin eşitlik ilkesine aykırılığına ilişkin itirazlarda ise AYM, mağdur tarafındaki cinsiyet ayrımının da “aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele” oluşturduğu gerçeğini kabul etmiştir⁷⁵. Bu nedenle yapılan ayırımın temeline ve ölçsüzlük oluşturup oluşturmadığına ilişkin ilave bir inceleme yapmak durumunda kalmıştır. Bu yönüyle AYM'nin ceza normlarına ilişkin eşitsizlik incelemeleri açısından isabetli bir yaklaşım benimsediğini söylemek gerekir. Zira ceza hukukuna yüklenen görevin, toplumdaki temel değerleri koruyarak bireylerin özgür ve barış içinde bir arada yaşamalarını sağlamak olduğu düşünüldüğünde, bu görevin ifası anlamında belli hukuki değerlerin özel ve ikincil korunmasına (*subsidiärer Rechtsgüterschutz*)⁷⁶ hizmet eden ceza normlarında mağdur gruplar açısından yapılan ayırım, ceza hukuku koruması açısından aynı

⁷² AYM Kararı, E. 1997/45, K. 1998/48, 16.07.1998.

⁷³ AYM'nin eşitlik ilkesi yönünden verdiği benzer kararlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bkz. Taşkın, *Kadın Cinayeti Suçu*, 289 vd. Öğretide de bazı yazarlar, belli şiddet eylemlerinin salt kadına karşı işlenmesi şeklindeki bir nitelikli hal düzenlemesini sorunlu bulmakla beraber, düzenlemelerde fail yönünden bir ayırım yapılmış olsaydı bu sefer de ilgili hükümlerin eşitlik ilkesine aykırı olacağı savunulmaktadır. Bkz. Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 135. Burada örtülü ve AYM'nin genel eğilimine paralel olarak, mağdur grubu açısından cezalandırmadaki farklılığın, eşitlik ilkesi yönünden özel bir sorun yaratmayacağı düşüncesi benimsenmektedir.

⁷⁴ “Eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın söz konusu maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı muamele yapılıp yapılmadığı tespit edilmeli, bu bağlamda aynı ya da benzer durumdaki kişiler arasında farklılık gözetilip gözetilmediği belirlenmelidir. Yapılacak bu belirlemenin ardından ise farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı hususları irdelenmelidir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı muamelenin öngörülen objektif amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir.” AYM Kararı, E. 2016/205, K. 2019/63, 24.07.2019, §65; AYM Kararı E. 2021/1, K. 2021/32, 29.04.2021, §32.

⁷⁵ AYM Kararı, E. 2022/117, K. 2023/4, 05.01.2023.

⁷⁶ Roxin ve Greco, *AT I*, §2, kn. 1, 7.

veya benzer durumdakiler için pek tabi farklı bir muamele ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla mağdurlar açısından ayırım yapan ceza normlarının da eşitlik ilkesi yönünden ilave incelemelere tabi tutulması gerekir. Bu anlamda AYM'nin şu tespiti önemlidir: *“Kasten yaralama ve tehdit suçlarının mağduru olan kadınlar ile aynı suçların mağduru olan erkeklerin durumları benzer olup karşılaştırılmaya müsait olduğu açıktır. Eşitlik ilkesinin gereği olarak karşılaştırılmaya müsait olan benzer durumdaki kişilerin bir kısmı lehine getirilen farklı düzenlemenin bir ayrıcalık niteliğinde olmaması için nesnel ve makul bir temele dayanması ve ölçülü olması gerekir.”* (par. 17).

Bu tespitler üzerine mahkeme; mağdurlar arasındaki cinsiyet ayrımının temelini, AY m.17 ile güvence altına alınan “kişilerin dokunulmazlığı hakkı” çerçevesinde değerlendirmiştir. Devletin, bireylerin maddi ve manevi varlığını korumak bakımından pozitif bir yükümlülük altında olduğu ve kanun koyucunun ceza siyasetinde daha geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu tespitiyle birlikte AYM, *“kanun koyucunun ülkemizde yaygın hâle geldiğini değerlendirdiği kadına karşı şiddet sorununun çözülmesi amacıyla itiraz konusu kuralları ihdas ettiği, bu bağlamda kadının erkeğe kıyasla kasten yaralama ve tehdit suçları yönünden daha kırılgan olmasından hareket ettiği”* düşüncesindedir. Bu çerçevede kırılgan grubun korunması açısından ortaya çıkan toplumsal ihtiyacın gereği olarak getirilen kurallarla, *“salt kadının toplumsal cinsiyet algısı nedeniyle uğradığı değil, saiki ne olursa olsun kadına yönelik her türlü şiddet”*in daha ağır cezalandırılmasının, makul ve nesnel bir temele dayandığı ve takdir yetkisinin aşılmadığı değerlendirilmiştir (par. 18, 19). Nihayet ölçülülük incelemesinde ise nitelikli hâl düzenlemelerinin öngördüğü artırım oranları dikkate alınmıştır. Buna göre ilgili suçlar yönünden kasten yaralamada dört ay yerine altı ay, tehdit suçunda ise altı yerine dokuz ay olarak öngörülen cezalarda bir ölçüsüzlük olmadığı dolayısıyla itiraz konusu hükümlerin eşitsizlik ilkesini ihlal etmediği sonucuna varılmıştır (par. 20).

Görüldüğü üzere AYM, ilgili düzenlemelerdeki cinsiyet ayrımının nesnel ve makul temelini; esasen itiraz konusu suçlarda kadının erkeğe kıyasla daha kırılgan olması şeklinde izah etmektedir. 7406 sayılı Kanun'un yapım süreçlerinde de izleri görülen bu bakış açısının kadına yönelik şiddet kavramını; ulusal ve uluslararası hukukun belirlediği çerçevenin tamamen dışına çıkardığı daha önce ayrıntısıyla izah edilmişti. Sadece cinsiyet üzerinden yapılan ayrımın nesnel ve makul bir temeli olmadığı; kadın ve çocukların kadın mağdurlara karşı işlediği ve cinsiyet temelli olmayan şiddet eylemlerinde bile bu düzenlemeler nedeniyle ceza artırımına gidileceğine bakılarak kolayca anlaşılmaktadır. Bu bağlamda örneğin bir kız çocuğunun, kendisinden fiziken çok daha güçlü konumda olan yetişkin bir kadını tehdit etmesi veya aralarında çıkan tartışmada kadın failin diğer kadına tokat atması veya ona tehditte bulunması daha ağır cezalandırılmaktadır.

Yukarıda ayrıntısıyla ortaya konulan garip sonuçlardan (I) biri olarak tek başına bu örneklerde bile mağdurun neden daha fazla korunmaya ihtiyaç duyduğu, hiçbir nesnel ve makul bir gerekçeyle izah edilememektedir. Bu durum; ceza normu ihdas eden kanun koyucuların takdir yetkisini kullanırken, bu yetkilerinin sınırsız olmadığını ve ceza tehdidi altına aldıkları eylemlerle hangi hukuki değerlere yönelik bir koruma sağladıklarını düşünerek hareket etmeleri gerektiğini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Zira “aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele” oluşturan ceza normlarında yapılan ayırım, toplum için temel bir değeri korumak adına yapıldığında nesnel ve makul bir temele ulaşılmış olur. Bunun için korunmak istenen söz konusu değere yönelik fiilin doğru tarif edilmesi gerekir. Eğer aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele sayılan suç tanımları eksik yapılırsa, söz konusu hukuki değeri ihlal edici karakteri olmayan eylemler de cezalandırmanın konusu hâline gelir ve farklı muamelenin meşru temeli ortadan kalkar. İncelediğimiz düzenlemelerde de kanun koyucu; kadına karşı şiddetin cinsiyet temelli yönünü nitelikli hâl tarifine almayarak farklı muameleyi daha baştan nesnel ve makul bir zeminden uzaklaştırmıştır. Genel anlamda kadınların kırılgan olduğu düşüncesi ise kadına karşı şiddetle mücadelenin ortadan kaldırılmayı hedeflediği toplumsal cinsiyet algısının bir ürünü olduğundan, farklı muamelenin meşru bir zemini olarak görülemez. Bu gerekçelerle 7406 sayılı Kanun ile belli şiddet suçlarında sadece mağdurun kadın olmasını esas alan nitelikli hâl düzenlemelerinin, eşitlik ilkesine aykırı olduğu düşüncesindeyim.

SONUÇ

Belli şiddet suçlarında salt mağdurun kadın olmasını cezayı ağırlaştıran bir nitelikli hâl olarak tipleştiren TCK hükümleri; ceza siyasetini belirleme konusunda takdir yetkisine sahip olan kanun koyucunun, bu yetkisini kriminalpolitik açıdan meşru sınırlar içerisinde kullanmadığında ortaya çıkması muhtemel kötü kanun örnekleri arasında yerini almıştır. Öngörülen ceza artışları; ulusal mevzuatımızda özellikle 6284 sayılı Kanun'un ve tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelerin kadına karşı şiddet kavramına ilişkin belirlediği çerçeveye ilişkili olmayan şiddet eylemlerinde de gündeme gelmektedir. Bu anlamda sadece mağdurun kadın olmasını ceza artışı için yeterli gören hükümler, tespit edebildiğimiz kadarıyla karşılaştırmalı hukukta örneğine rastlanmayan benzersiz bir cezalandırma yöntemidir. Bununla her ne kadar kadına karşı şiddetle daha etkili mücadele edileceği düşünülmüşse de düzenlemeler bu amaçla hiçbir şekilde bağdaşmayan kabul edilemez sonuçlar doğurmaktadır. Çalışmada ele alınan bu sonuçlar, daha en baştan söz konusu nitelikli hâl düzenlemelerinin sorunlu yönlerini ortaya koymaktadır.

Ceza hukukunun toplumdaki temel değerleri korumaya hizmet ettiği düşünüldüğünde ceza normlarının da belli hukuki değerleri koruma altına aldığını ka-

bul etmek gerekir. Bu anlamda herhangi bir hukuki değerden yoksun ceza normlarının daha baştan ceza hukukunun sözü edilen koruma fonksiyonuna hizmet etmeyeceği açıktır. Bu değerlendirme; nitelikli unsurlu suç tiplerinde öngörülen ceza artırımının, kriminalpolitik açıdan meşruiyetini sağlamak bakımından da geçerlidir. Zira burada da temel suçta zaten koruma altına alınan hukuki değer; öngörülen ceza artırımı sayesinde nasıl bir saldırı karşısında daha fazla korumayı hak ettiği sorusu gündeme gelmektedir. Nitelikli unsurlu suç tipi; bunu izah edemeyecek şekilde ihdas edildiğinde ceza artırımının hukuki değeri koruma fonksiyonu işlevsizleşir ve normun kriminalpolitik meşruiyeti ortadan kalkar. Ayrıca aynı nitelikteki haksızlıklara farklı cezaların uygulanması ihtimali, eşitlik ilkesi yönünden ciddi tartışmalara yol açar.

Nitekim mağdurun cinsiyeti üzerinden öngörülen farklı cezalar, AYM'nin de tespit ettiği üzere "aynı veya benzer durumdakilere farklı muamele" oluşturmaktadır. Ancak mahkeme bu çalışmada ulaşılan sonuçtan farklı olarak bu tür bir muamelenin makul ve nesnel bir temele dayandığı ve ölçülü olduğu kanaatinde. Oysa ilgili düzenlemelerin ortaya çıkardığı farklı muamelenin nesnel ve makul bir temele dayanması için söz konusu farklılığın, kadına yönelen cinsiyet temelli şiddetle ilişkilendirilmesi gerekir. Bu ilave unsur, temel suçtaki yaptırımla karşılanmayan bir haksızlık oluşturacağı için ceza artırımının sebebini izah etmek mümkün olur. Bu çerçevede kanun koyucunun; temel suç tipinin koruduğu yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü gibi hukuki değerlere ilaveten kadınların her türlü ayrımcılıktan uzak, onurlu ve erkeklerle eşit bir şekilde kendilerine tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmasını sağlama düşüncesine uygun bir nitelikli unsurlu suç tipi tarifine yer vermesi gerekirdi. Bunun yerine sadece mağdurun kadın olmasını arayan düzenlemeler, korunan hukuki değerle ilişkilendirilemeyen ilave cezalandırmalara yol açmaktadır. Söz konusu farklı muamele; nitelikli unsurlu suç tanımının eksik yapılmasından kaynaklanmakta ve mağdur kadınların eşit ve onurlu bir birey olarak şiddetten uzak bir yaşam hakkını korumak yönünden hukuki değeri ihlal edici karakteri olmayan eylemler de ağırlaştırılmış cezalandırmanın konusu hâline getirildiğinden farklı muamelenin meşru temeli ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla makul ve nesnel bir temele dayanmayan inceleme konusu TCK hükümleri, eşitlik ilkesini ihlal etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Berrin. *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Arıkan, Elif Naz. *Kadına Karşı Şiddetin Bir Görünümü Olarak Femisid*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Ateş Sarıdağ, Büşra Hazel. “Kadının İnsan Haklarının Türk Ceza Kanunu’na Yansımaları”, editör: Gedikli, Fethi ve Diğerleri, *Cumhuriyetin Yüzüncü Yılına Armağan Cilt I*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Bayram, Mehmet Hanifi. *Avrupa Birliği Hukuku Dersleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Deus, Alicia ve Gonzalez, Diana. *Analysis of Femicide / Feminicide Legislation in Latin America and the Caribbean and a Proposal for a Model Law*, BM, 2018.
- European Institute for Gender Equality. *Femicide Indicators: Pilot Study of Data Availability and Feasibility Assessment*, 2022.
- European Institute for Gender Equality. *Improving Legal Responses to Counter Femicide in the European Union: Perspectives From Victims and Professionals*, 2023.
- European Institute for Gender Equality. *Measuring femicide in Germany*, 2021.
- European Institute for Gender Equality. *Measuring Femicide in Spain*, 2021.
- European Parliamentary Research Service- Zamfir, Ionel. *Violence Against Women in the EU - State of Play in 2025*, 2025.
- FEM-United/ Naudi, M. ve Diğerleri. *EU Policy Brief on Femicide Prevention*. 2022.
- Gökoğlu, Sema. “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Algısı”, *International Social Sciences Studies Journal*, 7/82, (2021); 2049-2058.
- Heinrich, Bernd. *Strafrecht Allgemeiner Teil*. Stuttgart: Kohlhammer, 2022.
- İtalya Hükümeti. *Implementation Report Submitted by Italy on the Conclusions Adopted by the Committee of the Parties on 1 June 2023*, 2025.
- Jeschek, Hans-Heinrich ve Weigend, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*. Berlin: Duncker & Humblot, 1996.
- Koca, Mahmut ve Üzülmüş, İlhan. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Mathy, Liz. “Wenn Männer Frauen töten-Ein Mordmerkmal, um Femizide zu erfassen?”, *Legal Tribune Online*, Erişim Tarihi: Ekim 29, 2025, https://www.lto.de/persistent/a_id/57309.
- Nuhoğlu, Ayşe. “Kadına Yönelik Şiddet Bağlamında Ceza Mevzuatında Değişiklik Önerisi”, (çevirimiçi), <https://www.kyhukuk.com.tr/wp-content/uploads/2017/10/ayse-nuhoglu.pdf> (E.T. 14.10.2025).
- Organization for Security and Co-Operation in Europe. *Trends in Addressing Femicide in the Osce Region*, 2025.
- Önok, R. Murat ve Önay, Işık. “Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 77, 2, (2019): 847-895.

- Özbek, Veli Özer, Doğan, Koray ve Bacaksız, Pınar. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024.
- Roxin, Claus ve Greco, Luis. *Strafrecht Allgemeiner Teil Band I*. Münih; C.H. Beck, 2020.
- Rönnau, Thomas. “Grundwissen - Strafrecht: Der strafrechtliche Rechtsgutsbegriff”, *Juristische Schulung*, (2009), 209-211.
- Saliger, Frank. in: *Nomos Kommentar-StGB*. Baden-Baden: Nomos, 2023.
- Schneider, Hartmut. “Trennungstötungen als Mord Eine Rechtsprechungsanalyse und eine Anregung an den Gesetzgeber”, *Zeitschrift für Rechtspolitik*, (2021): 183-186.
- Schneider, Hartmut. in: *Münchener Kommentar- StGB*. Münih: C.H. Beck, 2025.
- Sternberg-Lieben, Detlev ve Steinberg, Georg. in: *Tübingener Kommentar-StGB*, Münih: C.H. Beck, 2025.
- Taşkın, Ozan Ercan. *Kadın Cinayeti Suçu (Kriminoloji ve Ceza Hukuku Boyutuyla)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Tezcan, Durmuş, Erdem, Mustafa Ruhan ve Önok, R. Murat. *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025.
- Ünver, Yener. *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2003.
- Welzel, Hans. *Das Deutsche Strafrecht*. Berlin: Walter De Gruyter, 1969.
- Yavuz, Yağız. *Suçun Nitelikli Unsurları. İstanbul*; On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Yokuş Sevük, Handan. *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.